

BREXIT: EKONOMİK ÇÖZÜLME VEYA YENİDEN DİRİLİŞİN İLK ADIMI

Canan BALKIR*
Araştırma Makalesi

Öz

Brexit'in Birleşik Krallık ekonomisine etkisini inceleyen bu çalışma, genel olarak ekonomistlerin yaptığı hesaplamalara baktıktan sonra, Birleşik Krallık hükümetinin "AB'den Ayrılmanın Uzun Dönemli Ekonomik Analizi" adı altında AB ile gelecekteki ilişkilerinin ekonomik etkilerinin değerlendirildiği raporun sonuçlarına yoğunlaşmaktadır. Raporunda yapılan analizde dört temel senaryo değerlendirilmiştir. İlk senaryo olan Beyaz Sayfa (White Paper) modeline göre, Birleşik Krallık, Avrupa Birliği ile gümrüksüz ticaret sürdürebilir; mal ticaretinde mevzuat uyumu bugünkü düzenlemelere büyük ölçüde benzer. Ortalama Serbest Ticaret Anlaşması (Free Trade) Modeli değerlendirmesinde ise, sıfır-gümrük, fakat AB Gümrük Birliğinin dışında olmanın getirdiği tarife dışı engellerin yaratacağı maliyetler hesaba katılmıştır. Avrupa Ekonomik Alanı- AEA (European Economic Area- EEA) Modeline dayanan üçüncü senaryoda, Birleşik Krallık Gümrük Birliği dışında olup Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) ve EFTA'ya dahil olacaktır. Anlaşmanın olmadığı (No Deal) Modeline göre, ki bu sert Brexit olur, Birleşik Krallık-AB ticaretinde mallar için ortalama AB'de uygulanan "En Çok Tercih Edilen Ülke (MFN)" tarife oranları kabul edilmektedir.

Makale, Brexit'in Avrupa Birliği ülkeleri ve bölgeleri üzerindeki etkilerine de değinmektedir. Sonuçta Brexit tüm Avrupa'da ekonomik büyümeyi ve refahı etkileyecektir.

Anahtar Kelimeler: *Brexit, Birleşik Krallık, Avrupa Birliği, Beyaz Sayfa Modeli, Ortalama Serbest Ticaret Anlaşması Modeli, Avrupa Ekonomik Alanı Modeli, Anlaşmanın Olmadığı Model, İngiliz Uluslar Topluluğu*

* Prof. Dr., Florida International University (FIU), Ekonomi Bölümü, Miami, ABD, cbalkir@fiu.edu. ORCID: 0000-0002-2779-6243
Makalenin Gönderilme Tarihi: 15/04/2020, Kabul Edilme Tarihi: 20/01/2021

Brexit: Economic Disintegration or First Step towards New Beginning

Abstract

This paper looks at the possible scenarios of Brexit on UK economy based on the studies by known economists in general and then focuses on the UK Government, EU Exit Long-term economic analysis November 2018. The paper considers four analytical scenarios of this study. The first scenario is based on the policy position set out in the 2018 White Paper, "modelled White Paper"; a hypothetical FTA, with zero tariffs, reflecting average NTB costs such as standard customs arrangements with the EU, regulatory and other costs, namely "modelled average FTA"; a "Modelled EEA-type" scenario, which reflects the UK being outside of the Customs Union, reflecting the average NTB costs, such as of standard customs arrangements with the EU, and a "Modelled No deal" scenario, based on an assessment of average NTB costs between countries trading on non-preferential World Trade Organization (WTO) terms and applying EU Most Favoured Nation (MFN) tariffs. The paper also briefly looks at the impact of Brexit on the European countries and different regions and concludes that Brexit will have impact on the economic growth and welfare both in UK and in Europe.

Keywords: Brexit, United Kingdom, European Union, Modelled White Paper, Modelled Average FTA, Modelled EEA-type, Modelled No Deal, Commonwealth Countries

Giriş

Referandumun ertesi günü Başkan Tusk, Başkan Juncker, Başkan Schulz ve Hollanda Başbakanı Rutte ortak açıklamalarında "*Alınan karardan teessüf ediyoruz, ama saygılıyız*"¹ diyorlardı. Birleşik Krallığın sadece kendisini değil tüm küresel ekonomiyi etkileyecek Brexit kararı referandumla netlik kazanmıştı. Halk ayrılmayı istiyordu. Hem de yapılan bilimsel araştırmaların neredeyse tamamının bu kararın ekonomik açıdan Birleşik Krallığa zarar getireceğini göstermelerine rağmen. AB ile Birleşik Krallık arasında Haziran 2017'de başlayan ve Birleşik Krallığın AB bütçesine taahhütlerinden kaynaklanan yüklü bir "ayrılık ücreti" ödemesi ile vatandaşlık haklarının da aralarında yer aldığı konularda ön anlaşmaya varılmasına rağmen, müzakerelerde her iki tarafında da anlaşacağı bir noktaya gelmesinde zorlanılacağı baştan belliydi. Müzakerelerde en çok tartışılan konulardan birisi AB üyesi İrlanda Cumhuriyeti ile Birleşik Krallık'a bağlı Kuzey İrlanda arasında fiziki sınır getirmeyecek bir çözümün bulunmasıydı.² Müzakerelerin

¹ "We regret this decision but respect it".

² İrlanda sınırına ilişkin düzenlemenin dört hususu dikkate alması gerekiyordu². Bunlar; Hayırlı Cuma Anlaşması (Good Friday Agreement); AB İç Pazarı'nın bütünlüğünü ve İç Pazar içerisinde İrlanda'nın konumunu korumak; Birleşik Krallık'ın kendi sınır bütünlüğünü

sonucu ne olursa olsun Birleşik Krallık 29 Mart 2019'da AB'den resmen ayrılacak ve 2020 Aralık ayına kadar geçiş sürecinde olacaktır.³

Birleşik Krallığın aldığı ayrılma kararı sadece kendisi açısından değil, AB açısından da Önemli politik, ekonomik, hukuki, sosyal ve kültürel etkilere yol açacak bir karar. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönem, özellikle 1950ler sonrası, bir taraftan küreselleşme diğer taraftan da Avrupa Birliği önderliğindeki politik ve ekonomik bütünleşme ile simgeleşen bir dönem oldu. Brexit adeta bu trendden çıkışı simgeliyor. Diğer bir deyişle, Brexit, sadece Birleşik Krallık ve AB ülkelerini değil, AB'nin ve onu örnek alarak kurulan diğer bölgesel bütünleşmelerin geleceği ile ilgili temel konuları da tartışmaya açıyor.

Belki de Brexit, Birleşik Krallığın Avrupa Ekonomik Topluluğuna katılmaya karar verdiğinden beri gündemdeydi. Hatta Eylül 1946'da Zürih Üniversitesindeki tarihi konuşmasında Winston Churchill Avrupa Birleşik Devletleri (United States of Europe) fikrini gündeme getirirken “Bir çeşit Avrupa Birleşik Devletleri inşa etmek zorundayız... Büyük Birleşik Krallık, İngiliz Uluslar Topluluğu, kudretli Amerika yeni Avrupa'nın dostları ve destekçileri olmalıdır.” diyordu. Görüleceği gibi, Avrupanın bütünleşmesini

anayasal çerçeve içerisinde koruma önceliği ve Birleşik Krallık-İrlanda ortak seyahat alanını korumak. Taslak Anlaşmaya göre AB ve Birleşik Krallık müzakerecileri, İrlanda ve Kuzey İrlanda arasındaki sınırdaki katı sınır denetimlerinin yürürlüğe konulmasının nasıl önleneyeceği konusunda anlaşmaya vardı. Aradaki ilişkilerin gelecekte yürüyeceği çerçeveyi çizmek üzere düzenlenecek olan bir anlaşmanın geçiş döneminin sona ermesinden önce 1 Temmuz 2020'ye kadar imzalanması için iki taraf da çaba gösterecek. Bu süreye kadar anlaşmanın tamamlanmaması halinde AB ve Birleşik Krallık geçiş döneminin uzatılmasına karar verebilecek. Alternatif çözüm olarak, 2021 yılının Ocak ayı itibarıyla, İrlanda ve Kuzey İrlanda'yı ilgilendiren ve Brexit anlaşması ile güvence altına alınan çözüm mekanizması uygulamaya konulacak. Bu çözüm, geçiş dönemi sona erdikten sonra yürürlüğe girecek şekilde, AB ve Birleşik Krallık'ın içinde yer aldığı “tek gümrük alanı” oluşturulmasını, böylece Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'ın geri kalan bölümüyle aynı gümrük alanı içerisinde kalmaya devam etmesini ve bu alanın, AB ile Birleşik Krallık arasında gelecek dönem ilişkilerine dair yeni bir anlaşma oluşturulana kadar yürürlükte kalmasını öngörüyor. AB ile Birleşik Krallık'ın geçiş dönemi sonrasında içinde yer alacağı tek gümrük alanının tarım ve balıkçılık ürünleri dışındaki tüm ürünleri kapsamasına karar verildi.” (TÜSİAD, “Bilgi Notu”, Brüksel 14.11.2018)

³ Geri Çekilme Anlaşması'nın yokluğunda, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması İrlanda adasında iki farklı mali ve düzenleyici alana yol açacaktır. Uluslararası hukuk ve özellikle Dünya Ticaret Örgütü kurallarına göre, hem AB hem de Birleşik Krallık, üçüncü ülkelerden gelen mallar için geçerli olan gümrük vergilerini birbirlerine uygulayacaklar. Buna ek olarak, AB yasaları, Birleşik Krallık'tan İrlanda'ya giren tüm mallar için AB vatandaşlarının güvenliğini ve sağlığını korumak, iç pazarın bütünlüğünü korumak ve mali yükümlülükler çerçevesinde işlem yapacaktır.

destekleyen Churchill, Birleşik Krallığın ve İngiliz Uluslar Topluluğunun bu oluşumu desteklemesi gereğini vurguluyordu.

Avrupa Birliğinin ilk adımı olan Roma Antlaşması imzalanırken Birleşik Krallık yoktu ve Churchill'in "Avrupa Birleşik Devletleri" söyleminden de görüleceği gibi Birleşik Krallık baştan itibaren kendini coğrafi olarak Kıta Avrupası'nın bir parçası olarak görmemiş, Avrupa'ya komşu bir ada ülkesi olarak konumlandırıyordu⁴. Tarihsel süreç ve kültür açısından da Birleşik Krallık, Kıta Avrupası'ndan farklı bir gelişim göstermişti. Manş Denizi ile kıtadan ayrı olan bu ülke, üstün donanması nedeniyle Avrupa kıtasında yüzyıllar süren işgallerden etkilenmemiş ve toprak iddiasında bulunmamıştı. Ekonomik açıdan ise, Birleşik Krallık en büyük sömürge imparatorluğunun sahibiydi ve özellikle Napolyon ablukası nedeniyle Kıta Avrupası ile ticari ilişkileri sömürgeleriyle olan ticareti kadar gelişmemişti. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sonrası eski sömürgelerine uyguladığı ticari ayrıcalıklar Birleşik Krallığın hem ekonomik hem siyasi ilişkilerine yön vermekteydi.

Ancak, Avrupa Ekonomik Topluluğunun başarılı bir model olarak kendini 1960'larda ispatlamaya başlaması, ekonomik ve politik yönden bu örgüt karşısında zayıf kalmak istemeyen Birleşik Krallığı Topluluğa yanaşmaya itmiştir. Özellikle Birleşik Krallık dış ticaretinin Topluluk lehine dönmesi, bu kararı etkilemiştir. 1961'de katılım için başvururken, doğal olarak kurucusu olduğu EFTA üyelerini de aynı şeyi yapması için teşvik etmiş, bu nedenle aynı yıl Norveç, İrlanda ve Danimarka da üyelik başvurusunda bulunmuştur. Charles de Gaulle başkanlığındaki Fransa'nın İkinci Dünya Savaşı'ndan beri devam eden İngiliz ve Amerikan karşıtı retoriği ve derogasyonlar konusunda direktmesi Birleşik Krallığın başvurusunun reddedilmesindeki en önemli faktörlerdir. 1962 yılında Soğuk Savaş devam ederken ABD'nin Birleşik Krallık ve Fransa'ya Polaris nükleer silahlarını verme teklifi sürecinde üç ülke arasında yaşanan soğukluklar, de Gaulle'ün Birleşik Krallık ile olan ilişkilerinin iyice gerilmesine yol açmıştır. Yine aynı yıllarda devam eden Küba füze kriziyle Soğuk Savaş'ın en gerilimli döneminin yaşanması da de Gaulle'ün Birleşik Krallığın katılımı gibi radikal bir kararı böylesine kritik bir zamanda almanın hata olacağı söylemini desteklemiştir. Neticede 1963'te, de Gaulle Birleşik Krallığın AET üyeliği için yeterli ve hazır olmadığını bir basın toplantısında duyurmuş, bunun ardından diğer üç EFTA ülkesi de başvurularını geri çekmiştir.

Birleşik Krallık, ilk başvurusundan 4 yıl sonra, EFTA üyesi olan Danimarka, İrlanda ve Norveç ile birlikte AET'ye bir kere daha başvurmuştur. Fakat 1967'de İngiliz Sterlini'nin devalüe edilmesi ve ekonomideki sorunlar

⁴ Oral Sander, *Siyasi Tarih 1914-1994*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1994, s. 346.

de Gaulle'ün yeni vetosunun gerekçesini oluşturmuş ve İngiliz ekonomisinin hâlâ kırılğan bir yapıya sahip olduğunu ve Topluluk düzeyine hazır olmadığını belirtmiştir. Yaklaşık bir yıl sonra Fransa'da grevlerle desteklenen Mayıs 1968 olayları patlak vermiş ve de Gaulle erken seçimlere gitmek zorunda kalmış, seçimleri kazansa da 1969'da düzenlenen bir referandumda başarısız olmasının ardından istifa edince yerine gelen Georges Pompidou ile Fransa-Birleşik Krallık ilişkilerinde yeni bir sayfa açılmıştır. Haziran 1970'te resmen başlayan müzakereler, Ocak 1972'de sona ermiş ve birlikte hareket eden dört aday ülkenin AT'ye üyeliği onaylanmıştır.⁵

I. Brexit her zaman gündemde miydi?

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'ne dahil olduğu 1973'ten bu yana, AB ile ilişkileri çeşitli tartışmaları da beraberinde getirmiştir. Bu tartışmalar politik platformda görünse de her zaman altında ekonomik nedenler vardı. Daha 1975 yılında, İngiliz İşçi Partisi AB üyeliğini referanduma sunmuş ve halkın %67'si kalmak yönünde oy kullanmıştı. 1984'te, Başbakan Margaret Thatcher, “ Paramı geri istiyorum!” konuşmasıyla Avrupa Birliği bütçesine Birleşik Krallık'tan yapılan ödemelerle ilgili katkı iadesi koşulunu elde etmişti.

AB'nin derinleşmesi ile birlikte bu tartışmalar Schengen ve Avro alanlarına taşınmış, Birleşik Krallık bunların dışında kalmayı seçerek, ekonomik bütünleşmesini sınırlamıştı. Fakat asıl tepkiler 2008 finans krizi nedeniyle ortaya çıktı. Birleşik Krallık, sosyal haklarda gerilemeye yol açan kemer sıkma önlemlerini alırken, AB kurumlarının para ve bütçe politikalarının ulusüstü düzeyde kontrolünü öngören yeni kararlar alması rahatsızlığını arttırmıştı. Başbakan David Cameron, AB üyeliği ile ilgili koşulları yeniden müzakere edeceğini açıklamış ve 2015 seçimleri sonrasında iktidara geldiği takdirde, ülkesinin AB üyeliğini referanduma sunacağını belirtmiştir. Seçimi kazanınca, Avro Alanı, AB içi göçmenlerin sosyal hakları, iç pazarın liberalizasyonu maddelerinin öne çıktığı müzakerelerde özel statü konusunda anlaşma zemini yakalayınca referandumda “evet” oyu verilmesi için kampanya başlattıysa da başarılı olamamıştır. Başbakan David Cameron'un istifası ve yerini Theresa May'e bırakması sonrası Brexit süreci hızlanmıştır. Bu süreçte gündeme oturan “Brexit” kelimesi “Britain” ve “exit”, kelimelerinin birleştirilmesidir. AB'den ayrılmayı gündeme getiren İngiltere, İskoçya, Galler ve Kuzey İrlanda'yı kapsayan Birleşik Krallık'tır.

⁵ Birleşik Krallık hariç diğer üç ülke katılım konusunda referandum düzenlemiştir. Yüzde 53 hayır oyu çıkan Norveç haricinde diğerleri 1 Ocak 1973'te AT'na katılmıştır.

Fakat coğrafi terim olarak Birleşik Krallık adaları (British Isles) İrlandayı da kapsamaktadır ki İrlanda Cumhuriyeti AB'den ayrılmayı düşünmemektedir.

Görüleceği gibi, 2016 referandumunu, Maastricht Antlaşması'ndan sonra belirginleşen ve Avrupa Birliği üyeliğine karşı gelişen uzun süreli bir kampanyanın doruk noktası olmuştur. Birleşik Krallıkta bu kampanyanın ardındaki güç Brexit'i savunmak için kurulan ve tek sorun siyaseti yapan Referandum Partisi ve daha sonra da Birleşik Krallık Bağımsızlık Partisi (UKIP)nden gelmiştir. Bu partiler, siyasal gücü Avrupa Birliği ile paylaşmanın Birleşik Krallık egemenliği üzerinde önemli bir kısıtlama olduğunu savunmuşlardır. 2006 sonrası Brexit konusu işçi sınıfının da desteğini kazanmıştır. Gelecek korkusu ve çalıştıkları fabrikaların işçi ücretleri daha düşük olan AB ülkelerine taşınabilme olasılığı işçi sınıfını referandumda oy kullanmaya yöneltmiştir. Referandumda oy kullanma oranı %71.8 olup bunun %51.9'u AB'den ayrılmak istemiştir. 65 yaş üzeri olanlar (%60) ve daha az eğitilmiş kesim ayrılma yönünde oy kullanırken, 18–24 yaş grubunda ayrılma oyu %27'yi geçmiyordu. Londra'da yaşayanlar, Galler ve İskoçlar AB'de kalmak isterken, yaşlı İngilizler, kırsal kesimde oturan ve işçi ve orta sınıfın alt katmanı Brexit lehine oy kullandılar. İngiltere'de AB'dan ayrılma yönünde oy kullananlar %53.4% iken, Galler'de %52.5%, İskoçya'da %62 ve Kuzey İrlanda'da %55.8 AB'de kalma yönünde oy kullandı.

Birleşik Krallık hükümetinin referandumda gündeme getirdiği konular ağırlıklı olarak ekonomiktir. Bunlar, AB içi göçü kontrol; AB bütçesine finansal katkının sona erdirilmesi; karar alma mekanizmalarında bağımsızlık (*regulatory autonomy*); Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın (ABAD) yetki alanından çıkış; AB'den bağımsız dış ticaret politikasıydı. Ayrıca Kuzey İrlanda'nın özel durumu da tartışılıyor, mal ve kişilerin serbest dolaşımı konusunda sınır kontrollerini gerektirmeyecek bir çözüm bulunacağı vaadediliyordu.

2. Birleşik Krallığın ekonomik sorunları AB üyeliğinden mi kaynaklandı?

Bu konuda yorum yapabilmenin birinci adımı 1973 öncesi ve sonrası ekonomik göstergelere bakmaktır. Birleşik Krallık Topluluğa üye olmadan önce G7 ülkeleri arasında en düşük büyüme oranına sahip ülke iken, 1973 yılından sonra G7 ülkeleri arasında en hızlı büyüyen ülke olmuştur. Bunda uygulanan ekonomik reform programının olumlu etkisi kadar, üyelik sonrası Topluluk pazarına engelsiz erişimin sağlanması da önemli bir faktördür. Tek Pazar, ortak teknik standartlar ve düzenleyici koşullar sağlayarak malların, hiçbir engele takılmaksızın üye ülkeler arasında serbest dolaşımını

sağlamıştır. Campos, Coricelli and Moretti tarafından yapılan bir çalışmada, AB üyeliğinden sonraki on yıl içinde Birleşik Krallık kişi başına gelirinin olması beklenenden %8.6 fazla olduğunu göstermiştir.⁶ Dış ticaret verilerine baktığımızda da benzer bir tablo görülmektedir. Birleşik Krallık 1973 yılı AB15'e ihracatı %42 ithalatı %43 iken, bu oranlar üyelik sonrası %60lara yükselmiştir. Fakat daha sonra bu oran Çin gibi yükselen ülkeler karşısında AB'nin rekabet gücünü kaybetmesi ve 2007 sonrası finans krizinin tüm AB ülkelerini vurması ile giderek düşmüş olsa da, halen Birleşik Krallığın toplam ihracatının yaklaşık %49'u AB ülkelerine yöneliktir. AB ülkeleri toplam ticaretinde Birleşik Krallığın payı %9,6 dir. Brexit bu oranları olumsuz etkileyecektir. Taslak Anlaşma 126. madde Brexit anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarihte başlamak üzere 31 Aralık 2020'ye kadar bir "geçiş dönemi" olacağı ve 127. maddede "aksi belirtilmediği durumda geçiş dönemi süresince AB müktesebatının Birleşik Krallık'ta geçerli olmaya devam edeceği belirtilmesine rağmen, 2016 referandum sonrası AB ülkelerine ihracat yapan şirketlerden 5200 adedi AB ülkelerine yeni ürün ihraç etmekten imtina etmişler, 4000 firmada AB'ne ihracattan tamamen vazgeçmiştir.⁷

Birleşik Krallığın ayrılma kararının Brexit'in ekonomik yararları ve maliyetleri arasında rasyonel bir değerlendirmenin sonucu olduğunu söylemek zordur. Bu kararın altında ulusal kimliğin ve hükümlerliliğin zayıflaması, Brüksel'in gücünün istenenden fazla artması, AB'ne yapılan ödemelerin yanı sıra küresel krizden itibaren artan işsizlik ve düşen ücretlerden AB ülkelerinden gelen göçü sorumlu tutmak gibi görüşler vardır. Halkın büyük bir çoğunluğu AB ülkelerinden gelen göçmenlerle ilgili kulaktan dolma bilgilere sahiptir. AB ülkelerinden gelenlerin nüfus içindeki oranı sadece %6'dır. Ayrıca ödedikleri vergi, aldıkları sosyal yardım ve hizmetlerden £4.7milyar daha fazladır.⁸

Gene de Birleşik Krallığın kuvvetli yönlerini unutmamak lazım. Birleşik Krallık 2018 yılında pazar gelişmişliği, yaratıcı çıktıları ve altyapısı açısından dünyanın yenilikçi ekonomi endeksinde dördüncü ekonomi olarak sıralandı. Teknoloji sektöründe rekor düzeyde risk sermayesi yatırımı ile Avrupa'da uluslararası teknoloji yatırımcıları için bir üs merkezi olmaya devam

⁶ Campos, Coricelli ve Moretti, "Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method." IZA DP No. 8162, (2014), www.sciencedirect.com/reference/221065,.

⁷ Meredith Crowley, Oliver Exton ve Lu Han, *Renegotiation of Trade Agreements and Firm Exporting Decisions: Evidence from the Impact of Brexit on UK Exports*, Cambridge-INET Working Paper Series No: 2018/10, Cambridge Working Papers in Economics: 1839, (University of Cambridge, July 2018).

⁸ HMRC. "Income Tax, National Insurance contributions, tax credits and Child Benefit statistics for EEA nationals", (August 2018).

etmektedir.

Hizmetler artık küresel üretim ihracatında katma değer neredeyse yüzde 35'ini oluşturmaktadır. Hizmetler Birleşik Krallık ekonomisinde katma değer yaklaşık yüzde 80'ini ve istihdamın %85'ini karşılamakta ki, bunda özellikle dijital ve teknoloji sektörleri önemlidir. Sanayi üretimi ise katma değer sadece yüzde 9'dur. Bu sektörde 2,4 milyon kişi istihdam edilmekte ve üretilen mal sektöründeki toplam ticaretinin yüzde 49'u AB ile yapılmaktadır.

II. Brexit'in Ekonomik Etkisi hesaplanabilir mi?

Bilindiği gibi, Birleşik Krallık açık bir ekonomidir. Dünya mal ticaretindeki payı ihracatta yaklaşık %10, ithalatta %5 dolayındadır. Hizmet ticaretindeki payı ise ihracatta %2, ithalatta %5'dir. Birleşik Krallık mal ve hizmet talebinin %12'si AB ülkelerinden kaynaklanmaktadır. Tüm bu nedenlerle Birleşik Krallık açısından ticari entegrasyonun geleceği en önemli konudur. AB ile ticaret politikasını yeniden şekillendirmesi gerekmele birlikte bunun tam ne şekilde olacağı belli değil. Senaryolar, Birleşik Krallığın AB gümrük birliği içinde kaldığı en olumlu ticari model ile Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) koşullarında da ticaretin gerçekleşeceği en olumsuz model arasında çeşitleniyor. Ayrıca sorun sadece gümrük tarifeleri değil, ülkelerin farklı düzenlemelerinden ve farklı standartlardan kaynaklanan karışıklığın da yeniden gündeme gelmesidir. Şu anda devam eden ve taraflar arasındaki özellikle ekonomik ilişkilerin ne şekilde yürütüleceğinin belirlenmeye çalışıldığı müzakerelerde de henüz bir netlik sağlanamamıştır. Unutulmaması gerekir ki, Tek Pazar hem tarife hem de tarife dışı engelleri ortadan kaldırarak AB içi ticareti çok kolaylaştırdı.

Brexit sonrası, AB ve üçüncü ülkeler arasındaki mevcut ticaret anlaşmaları Birleşik Krallık için geçerli olmayacaktır: AB'nin şu anda 83 ülke ile ticaret anlaşması var olup, ayrıca bir kısım müzakereler de devam etmektedir. Taslak Anlaşma 129. madde'ye göre AB'nin imzalamış olduğu uluslararası anlaşmalara, 31 Aralık 2020'ye kadar olan geçiş dönemi süresinde Birleşik Krallık'ın uyması gerektiği belirtiliyor. AB de anlaşmanın taraflarını, bahsi geçen anlaşma kapsamında Birleşik Krallık'a "bir AB ülkesi imiş gibi" muamele edilmesi yönünde bilgilendirecek, fakat bu anlaşmalarla ilgili toplantılara Birleşik Krallık temsilcileri katılamayacaktır (madde 129.2). Geçiş dönemi süresince Birleşik Krallık, uluslararası ticaret anlaşması müzakere edip, imzalayıp, onaylayabilecek, ancak, bu anlaşmalar geçiş dönemi süresi içerisinde yürürlüğe girmeyecektir (madde 129.4).

Brexit'i destekleyen görüşlere göre ise, AB üyeliği, üçüncü ülkelerden gelen mallara konulan gümrük nedeniyle Birleşik Krallığın AB üyesi olmayan ülkelerle olan ticaretini kısıtlamıştır. AB'nin Gayri Safi Hasılasının yaklaşık %15'ini oluşturan Birleşik Krallık, AB'den bağımsız olarak da dünya ticaretinde önemli bir yere sahiptir. Özellikle hizmet ticaretinde üstünlüğü olan Birleşik Krallık'ın diğer önemli ticaret ortakları ABD ve Çin'dir. 2012 yılından itibaren, Birleşik Krallık AB dışı ülkelere yaptığı ticarete artırmakta olup, bu ülkelerin çoğuyla AB'nin tercihli ticaret sistemi yoktur. Bu nedenle Birleşik Krallık AB'den ayrılmanın bu ülkelere yönelik ihracatını artıracakını düşünmektedir.

Fakat diğer tarafta da, Birleşik Krallık, dış ticaretinin yaklaşık yarısını AB ülkeleri ile yapmaktadır. Ülkedeki doğrudan yabancı sermayenin yarıdan fazlası AB'den gelmekte olup, özellikle Hollanda, Fransa ve Almanya'nın toplam yabancı sermaye içindeki payı %60 dolayındadır. Birleşik Krallık yurtdışı yatırımının %97'si de AB15 ülkelerine yönelik olup, bunun yarısı Hollanda ve Lüksemburg'dadır. Tüm bunların dışında, 2 milyon dolayında AB vatandaşı Birleşik Krallık'ta ve 1 milyon Birleşik Krallık vatandaşı da diğer AB ülkelerinde yaşamaktadır. Brexit sonrası Birleşik Krallık'ta ikamet eden ve çalışan Avrupa vatandaşları ve Avrupa ülkelerinde ikamet eden ve çalışan Birleşik Krallık vatandaşlarının durumlarında da sorunlar yaşanması beklenebilir. İspanya, Fransa, İrlanda gibi emekli İngilizlerin yoğun yerleştiği ülkelerde bu göçmenlerle ilgili emeklilik ve sağlık hakları gibi konularda belirsizlik ortaya çıkacaktır.

Tüm bu içiçe geçme tablosu, Brexit'in nasıl işleyeceğine yönelik belirsizlikleri artırmaktadır. Lizbon Antlaşması ülkelerin AB'den ayrılmalarını mümkün hale getirirken, ayrılık sonrası ilişkilerin nasıl düzenleneceğine dair tam bir netlik sunmamıştır. Bu da ekonomik etkilerinin hesaplanmasını zorlaştırmaktadır. Gene de, değişik araştırma yöntemleri ve modelleri kullanarak yapılan çalışmaların çoğunda sonucun ekonomik açıdan olumsuz olduğu görülmektedir. En çok kullanılan hesaplama yöntemi genel denge modellerini kullanarak yapılan simülasyonlardır. Bu modellerin temel varsayımı Brexit'in Birleşik Krallık ve ticaret ortakları arasındaki ticaretin maliyetini etkileyeceği, bu da ticaret hacmi, tüketim, üretim ve refah üzerinde etki yaratacağıdır.

London School of Economics (LSE) Ekonomik Performans Merkezi tarafından 2015 yılında yapılan bir çalışmaya göre, Birleşik Krallığın AB'den ayrılarak, Avrupa Serbest Ticaret Bölgesi'ne katılması, GSYİH üzerinde %2,2 ile %9,5 arasında bir daralmaya neden olabilecektir. Yapılan çalışmaların hemen hemen hepsi Brexit'in sadece Birleşik Krallık ekonomisini değil tüm

AB ekonomisini olumsuz etkileyeceğini vurgulamıştır.⁹ OECD (2016), tüm bu değişik kurumların yaptığı araştırmaların sonuçlarını gösteren bir doküman yayınlamışsa da Brexit kararını etkileyememiştir.¹⁰

Dhingra ve diğerleri simülasyon ile 35 ülke ve 31 sanayi dalını ve ticaretteki ara girdileri de içeren¹¹, gümrük tarifeleri ve tarife dışı engeller ve AB içi ticaretteki sorunların yaratacağı maliyeti hesaplamıştır.¹² Modelde, Birleşik Krallığın Tek Pazarda kaldığı optimal durum ile Dünya Ticaret Örgütü kurallarına tabi olduğu olumsuz model incelenmiştir. Her iki durumda da Birleşik Krallık'ın AB bütçesine katkısı azalmakta ve Brexit sonrası ticaret engellerinin yaratacağı zarar elde edilecek mali kazancın çok üstünde olacaktır. AB ülkeleri de ticaretin azalmasından olumsuz etkilenmektedir, en fazla etkilenen ülke de İrlanda'dır. Brexit, olumlu senaryoda AB kişi başı tüketimde %0.14 düşüşe, olumsuz modelde ise %0.35 düşüşe neden olmaktadır. Brexit sürecinin Birleşik Krallık GSYİH'sını kısa dönemde -%1,3 ile -%5,5 aralığında ve uzun dönemde (2030) -%1,2 ve -%7,5 aralığında azaltacağını öngörmektedir. Kişi başına gelirlerde de, -£600 ile -£5,200 arasında bir kayıp tahmin edilmektedir.¹³ Daha endişe verici olan, tüketici ve iş dünyasındaki güven kaybı ve bunun harcamalar üzerindeki etkileridir. Hem sterlinin değer kaybı hem de ithalatın AB dışından daha pahalı olanlarla ikame edilmesi sonucu işletmelerin girdi fiyatları yükselecek ve artan üretim maliyeti tüketici refahını olumsuz etkileyecektir.

Yukarıda bahsi geçen araştırmalardaki simülasyon hesapları Birleşik Krallığın Brexit sonrası AB ülkeleri ve diğer ticari ortaklarla ilişkilerini nasıl düzenleyeceğine dair varsayımlara dayanıyor. Gerçek ekonomik sonuçlar bu araştırmaların sonuçlarından daha ağır olabilir, çünkü malların, hizmetlerin ve kişilerin serbest dolaşımının ortadan kalkmasının sonuçları sadece tarifeler açısından değil, tarife dışı engeller açısından da önemli. Özellikle de sağlık, güvenlik, çevre gibi konulardaki standartlar ve düzenlemeler konusunda sorunlar yaşanabilir. Brexit süreci, piyasalarda belirsizliğin artmasına yol açarak uluslararası yatırımları azaltabilir. İngiltere'yi, AB Merkezi olarak konumlandıran çokuluslu şirketler açısından yasal ve düzenleyici çerçevelerle ilgili ortaya çıkabilecek belirsizlik endişe yaratmaktadır. Birleşik Krallık ile AB arasındaki ilişkiler ve anlaşmalar belirgin hale gelinceye kadar, yatırımların askıya alınması ise, hem reel hem de finansal piyasalar üzerinde

⁹ Dhingra, Ottaviano ve Sampson; 2015, Dhingra ve diğerleri 2016a; Dhingra ve diğerleri 2017; Birleşik Krallık Hazine raporu, 2016; PricewaterhouseCoopers (PwC), (2016).

¹⁰ OECD, "The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decision", OECD Economic Policy Paper, 2016, 16

¹¹ Eaton and Kortum (2002) tarafından yapılan modelin Caliendo and Parro (2014) tarafından geliştirilmiş modeli

¹² Dhingra ve diğerleri 2016a.

¹³ Jackson, Akhtar ve Mix; 2016.

olumsuz sonuçlar doğurabilecektir. Referandum öncesinde ve sonrasında sterlinde yaşanan değer kaybı bunun ilk sinyali olmuştur.

Birleşik Krallık ile AB ülkeleri arasındaki ticaretin DTÖ kuralları çerçevesinde olacağı olumsuz senaryo ile ilgili yapılan çalışmalarda ticari anlaşmaların yeniden müzakeresinde belirsizliklerin yaratacağı olumsuz etkiler hesaplanmıştır.¹⁴ AB ile ticaret ise, AB'nin üçüncü ülkelere uyguladığı tarifelere, gümrük kontrollerine ve düzenleyici kontrollere tabi olacaktır. Birleşik Krallık AB'nin karşılıklı standartları tanıma sisteminin bir parçası olmayacağı için gümrüklerin yanı sıra düzenleyici kontroller ticaret maliyetlerini önemli ölçüde artıracaktır. Örneğin, Swindon tesisine her gün 2 milyon komponent taşımak zorunda olan Honda her 15er dakikalık gümrük gecikmesinin maliyetinin yılda £850,000 olacağını hesaplamıştır. 2020'de alınan bir kararla 3000 kişinin çalıştığı Swindon tesisini kapama ve üretimi Japonya, Kuzey Amerika and Çin'e taşımaya karar vermiştir.¹⁵

Uzun dönemdeki etki konusunda yapılan çalışmaların sonuçları birbirinden çok farklıdır. Birleşik Krallık Hazine, NIESR ve LSE Ekonomik Performans Merkezi hesaplamalarına göre sonuçlar' yaklaşık yüzde on GSMH kaybindan¹⁶ Minford'un Economist'te yayınlanan dört puanlık kazanca¹⁷ kadar değişmektedir. Varsayımlar kadar analitik tekniklerle ilgili farklılıklar da vardır. Ayrıca, yapılan çalışmaların finansal hizmetleri yeterince hesaba katamaması önemli bir eksiklik. Avrupa'nın finans merkezi olan Londra'da finans ve sigortacılık hizmetleri katma değerinin %7.5'ini (2014) ve ihracatın %13'ünü (2014) oluşturmaktadır. Finans sektörünün gelirinin yaklaşık dörtte biri AB ile bağlantılıdır. Bir hesaplama göre eğer Birleşik Krallık DTÖ kuralları altında AB ile ticaret yaparsa finans sektörünün geliri %12-18 arası azalacak ve istihdamı %7-8 düşecektir.¹⁸ Dhingra'nın olumsuz senaryosunda da finans sektörü üretimi %6.4 düşmektedir. The Bank of England da Brexit'in yaratacağı finansal istikrarsızlığın makroekonomik etkilerine dikkati çekmeye çalışmıştır¹⁹.

Avrupa Pasaport Rejimi anavatan ülkedeki yetkiye dayanarak mali kurumların diğer tüm AB üyesi ülkelerde çalışabilmeleri durumunu ifade eder. Pasaport rejimi sayesinde üçüncü ülke bankaları da Londra'da bağlı

¹⁴ Handley ve Lim~ao (2015), Handley ve Limao (2017), Pierce ve Schott (2016), Crowley, Song, ve Meng (2016).

¹⁵ <https://www.bbc.com/news/business-47287386>

¹⁶ https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/517415/treasury_analysis_economic_impact_of_eu_membership_web.pdf;
<http://cep.lse.ac.uk/BREXIT/default.asp>; <http://www.niesr.ac.uk/eu-referendum-niesr-research>.

¹⁷ <http://www.economistsforbrexit.co.uk/>.

¹⁸ <https://www.piie.com/publications/policy-briefs/city-london-after-brexit>

¹⁹ <http://www.bankofengland.co.uk/publications/Documents/speeches/2015/euboe211015.pdf>

ortaklık açarak tüm AB'ye toptancı mali piyasa aktivitelerinde hizmet vermektedir. Serbest erişim hakkı veya pasaport hakkını kullanan Birleşik Krallık'ta yerleşik şirketlerin önemli bir kısmı, AB ülkelerine ait bankaların, yatırım şirketlerinin ve yönetim firmalarının şubeleridir. Avrupa finans ve sermaye merkezi olan Londra'da faaliyet gösteren bu şirketler faaliyetlerini tek bir merkezde toplayarak hem maliyetlerini minimize etmişler, hem de risk ve sermaye yönetiminde etkinlik kazanmışlardır. Ayrıca, serbest dolaşım nedeniyle kalifiye işgücünü istihdam edebilmektedirler. Birleşik Krallığın AB üyeliğinden ayrılması durumunda, bu şirketler, otomatik pasaport haklarını kaybedecektir. Bu şirketler faaliyetlerini diğer AB ülkelerine taşımak durumunda kalabilecekler ve tüm bahsi geçen avantajları kaybedeceklerdir. Bu durum, şirketler açısından ciddi bir maliyet artışı yaratırken, Birleşik Krallık açısından da önemli bir ekonomik kayıptır.

Institute of Economic Affairs 2014 Brexit ödülünü alan Iain Mansfield Birleşik Krallığın geleceği ile ilgili üç senaryo çizmişti. "Açıklık fakat Yalnızlık değil"²⁰ adlı en olumlu senaryoya göre Birleşik Krallığın EFTA ilişkisi bozulmaz, tarım ve hizmet ihracatında tavizler alır ve AB'nin ticari ortakları ile ufak değişikliklerle serbest ticarete devam eder. Bunun karşılığında da AB müktesabatının yarısını veya daha azını kabul eder. Bunun Birleşik Krallığın GSMH üzerindeki olumlu etkisi %1,1 dir. En olası senaryoda ise Birleşik Krallık uygun bir ayrılma anlaşması imzalar, EFTA ülkeleri ile ilişkileri ve bazı hizmet sektörlerine serbest erişim hakkı devam eder, karşılığında müktesabatın üçte ikisini kabullenir. AB'e yaptığı maddi katkı beş yıl içinde giderek azalır, sadece araştırma gibi bazı programlara desteğe devam eder. AB'nin ticari ortakları da Birleşik Krallıkla Serbest Ticaret Anlaşması sistemini ufak değişikliklerle devam ettirirler. Başta biraz olumsuz etkilense de, süreç içinde AB ile ilişkiler uluslararası sermayeye güven verir, yabancı sermaye eski düzeyine döner. Birleşik Krallığın GSMH'sı üzerindeki olumlu etki +%0.'dir. Olumsuz senaryoda ise Birleşik Krallık anlaşma olmaksızın iki yıl süre sonunda ayrılmak durumunda kalır. Serbest pazara erişim tümüyle ortadan kalkar ve Birleşik Krallık ihracatçıları en çok kayırlan ülke (MFN) statüsünde ticaret yapabilirler. Birleşik Krallık, AB'nin tercihli ticaret yaptığı 53 ülkeye tercihli erişimini kaybeder, yeni Serbest Ticaret Anlaşması imzalamaz ve Kanada ve Güney Kore gibi ülkeler AB ile yapmış oldukları anlaşmanın koşullarını Birleşik Krallığa uygulamayı reddederler. Yabancı sermaye yatırımları düşer, uluslararası finans piyasaları olumsuz reaksiyon verir, Birleşik Krallık borçlanma faizi çok yükselir, dış ticaret daralır. GSMH üzerindeki etkisi -%2.6'dır.

²⁰ Mansfield, I., "A Blueprint for Britain: Openness not Isolation", (2014), [iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/Brexit Entry 170_final_bio_web.pdf](http://iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/Brexit%20Entry%20170_final_bio_web.pdf)

Tüm bu hesaplamalara dayanan uyarılara rağmen, politikacılar halka farklı tablo sundular. Theresa May, 25 Nisan 2016 tarihli konuşmasında Birleşik Krallığın dünyanın beşinci büyük ekonomisi ve G7 içinde de en hızlı büyüyen ekonomi olduğunu, AB'e yönelen yabancı sermayenin beşte birini çektiğini ve ayrıca, askeri, istihbarat hizmetleri açısından önemini vurgularken, dünya ülkeleriyle olan dostluklarının Avrupanın çok ötesine geçtiğini de özellikle belirtiyordu. Theresa May aynı konuşmada dünyanın en büyük yumuşak gücü olduklarını vurgularken, ticaret için doğru zaman diliminde bulduklarını ve lisanlarının dünya lisanı olduğunu da vurgulayıp, tabii ki AB'nin dışında da var olabiliriz diyordu.²¹

Başbakan May Ocak 2017 konuşmasında ise Birleşik Krallığın AB ile yeni bir serbest ticaret anlaşması yapacağını ve bunun Birleşik Krallıkla AB ülkeleri arasında mallar ve hizmetlerde serbest ticareti sağlayacağını belirtiyordu. Ayrıca, Birleşik Krallığın AB gümrük birliğini de terkederek AB dışı ülkelerle de ticari anlaşmalar yapacağını vurguluyordu. May, Haziran 2017 de bu pozisyona seçimle destek aradıysa da, Muhafazakar Parti Parlamentoda çoğunluğu kaybetti ve Brexit tartışmaları farklı boyutlara taşındı.

Politikacıların önemli bir kısmının Brexit'i desteklemesine rağmen, konunun ekonomik boyutunu daha iyi anlayan Birleşik Krallık iş dünyası genel olarak AB'de kalmayı destekledi. Ticaret Odalarının yaptığı anket sonuçlarına göre üyelerin %55'si Birleşik Krallığın AB'de kalmasından yana görüş belirtti. Özellikle büyük şirketler, AB iç pazarının ürünler, hizmetler, kişiler ve sermaye için sağladığı serbest dolaşımın ticari çıkarları için vazgeçilemez olduğunun bilincinde hareket ettiler. Öte yandan, ticaret anlaşmalarının müzakere edilmesinde Birleşik Krallığın 28 üyeli bir bloğun üyesi olarak değil, tek başına hareket etmesinin daha avantajlı olacağını düşünenler de var. Ayrıca, AB iç pazarının nimetlerinden yeterince yararlanamayan KOBİ'lerin AB düzenleyici kurallarının getirdiği ek maliyet nedeniyle AB üyeliğinden ayrılmaya sıcak baktıklarını da belirtmek gerekir.

Görüleceği gibi, Brexit sonrası Birleşik Krallığın karşılaştığı avantaj ve dezavantajlar çeşitli modeller veya senaryolar altında tartışılıyor. Tüm

²¹ "I want to deal with several arguments that should not count. The first is that in the 21st century Britain is too small a country to cope outside the European Union. That's nonsense. We're the fifth biggest economy in the world, we're growing faster than any economy in the G7, we attract nearly a fifth of all foreign investment in the EU, we have a military capable of projecting its power around the world, intelligence services that are second to none, and friendships and alliances that go far beyond Europe. We have the greatest soft power in the world, we sit in exactly the right time zone for global trade and our language is the world's language. Of course Britain could cope outside the European Union."

tartışmaların geldiği nokta “Politik maliyetine katılmadan AB’nin ekonomik ayrıcalıklarından yararlanabilmenin yolunu bulabilmek”. Brexit’i destekleyenler bunun olabileceğine inanırken, Brexit karşıtları (*Bremain-Remain of Great Britain in the EU*) asgari ortak politik kurumların derin ekonomik bütünleşme için zorunlu olduğuna inanıyorlar.

Aşağıda detaylı olarak anlatılan Birleşik Krallık hükümetinin çalışmasının kapsadığı senaryoların dışında da farklı senaryolar gündeme getirilmiştir. Bu senaryolardan birisi “İsviçre Modeli”dir. EFTA üyesi bir ülke olan İsviçre, AB ile ilişkilerini 100’ün üzerinde sektör spesifik ikili anlaşmalara dayandırmaktadır. Bu anlaşmalar hizmet sektörüne Tek Pazar’a sınırlı erişim sağlamakta, bankacılık sektörüne ise hiç erişim sağlamamaktadır. Birleşik Krallık ekonomisinin %80’ini hizmetler ve bankacılık sektörünün oluşturduğu dikkate alındığında İsviçre modelinin Birleşik Krallık için fazla uygun olmadığı düşünülebilir. Bu modelde Birleşik Krallık EFTA’ya tekrar üye olmak durumundadır. Ayrıca, İsviçre AB bütçesine belli oranda katkı sağlamakta ve AB hukukunun tamamına uyum sağlamakla yükümlü olmasa dahi, AB ile ilişkilerini sürdürdüğü ve serbest dolaşımın geçerli olduğu alanlarda müktesebatı yüklenmek zorundadır. Bu da Birleşik Krallık için olumsuz bir durumdur.

Türkiye’nin de içinde bulunduğu “Gümrük Birliği [EUCU]” modelinde ise, Birleşik Krallıkın AB’nin aldığı düzenleme kararlarında söz hakkı yok, Avrupa Birliği Adalet Divanının içtihadını dikkate almak durumunda, fakat Divanda temsilcisi olmayacak, AB ticaret politikasını yönlendirirken, Birleşik Krallık masada olmayacak ve AB’nin oluru olmadan yeni bir ticari anlaşma imzalayamayacaktır. Bu hiç tercih edebileceği bir model değildir.

“DTÖ kuralları çerçevesinde Ticaret”²² modelinde ise, AB ile ticaret en fazla kayırılan ülke tarifesinde yürütülecektir. DTÖ sisteminde her sapma yeni bir tarife dışı engel yaratacak ve ticaretin maliyeti artacaktır. DTÖ kapsamında yapılacak ticari anlaşmalarda, AB düzenlemelerine uyma zorunluluğu bulunmamakla birlikte, gıda ürünleri, tekstil ürünleri ve ulaşım araç-gereç ithalatında tarife ve tarife dışı engellerle karşılaşılması söz konusu olacaktır.²³ Birleşik Krallıkın AB ülkelerine olan otomotiv sanayi ihracatı, tarife ve tarife-dışı engeller nedeniyle zarar görebilecektir. AB’nin mal ticareti ithalatında en çok kayırılan ülke gümrük tarifesi ortalama %4.4 olup²⁴, hizmet sektörü ile ilgili özellikle tarife dışı engellerin düşüşünde çok başarılı olunmamıştır. Bu modelde Birleşik Krallık bir taraftan DTÖ ile müzakereleri sürdürürken bir taraftan da AB ile müzakereleri sürdürecektir. Bu da uzun ve zor bir süreçtir.

²² “Unilateral adoption of WTO governed trade”.

²³ WTO; (2017) 82.

²⁴ World Bank (2017).

“Komşu Ülkelerle Yapılan Yeni Ortaklık Anlaşması Modeli”²⁵ çerçevesinde ise AB’nin komşu ülkelerden Ukrayna, Gürcistan ve Moldova ile yürürlüğe giren yeni ortaklık anlaşmalarının kapsayıcı yapısı ve dört serbestiden sadece mal, hizmet ve sermaye serbest dolaşımını anlaşmaya dahil edilmesi Birleşik Krallık açısından bir örnek olarak alınabileceği fazla tahmin edilmiyor. Kimilerine göre serbest ticaretin ötesine giden bir işbirliği için en uygun yasal çerçeve ABİDA madde 217-218’e dayalı bir ortaklık anlaşmasıdır. Buna bir alternatif ise önce Serbest Ticaret Anlaşması (madde 207 ABİDA) ve daha sonra Ortaklık Anlaşmasının imzalanmasıdır.

Birleşik Krallığın gündeme getirdiği diğer bir model ise “İngiliz Uluslar Topluluğu Arasında Serbest Ticaret”²⁶. Bu ülkeler arasında serbest ticaret anlaşması yapılırsa da çoğu denizaşırı ülkeler olup, aradaki mesafenin uzaklığı çekim kuramına (gravity analysis) göre kazancı azaltmaktadır. Ayrıca Birleşik Krallığın tüm eski sömürgelerinin bu girişimi olumlu karşılayacağı da şüphelidir.

AB’den Ayrılmanın Uzun Dönemli Ekonomik Analizi²⁷

Birleşik Krallık hükümeti, Parlamento’ya ve halka AB ile gelecekteki ilişkilerinin uzun dönemli ekonomik etkilerinin bir değerlendirmesini sağlamak amacıyla, farklı modeller altındaki senaryoları Kasım 2018 de “AB’den Ayrılmanın Uzun Dönemli Ekonomik Analizi” adı altında sunmuştur. Yapılan bu ekonomik çalışmanın temel amacı, hem AB ile gelişecek farklı ticari ilişkiler sonucu, hem de Birleşik Krallığın Brexit sonrası imzalayacağı yeni Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) sonucu, ekonominin farklı sektörlerinde karşılaşılabilecek ticari engellerinin uzun dönemli maliyetinin değerlendirilmesidir. Analiz sadece uzun dönemli ekonomik etkilere baktığı için sonuçlar Birleşik Krallığın AB ile yeni konumunun yürürlüğe girmesinden yaklaşık 15 yıl sonrası için tahminlerde bulunmaktadır. Yapılan analizde küresel tedarik zincirlerinin konumu, hizmet ticaretinin artan önemi, teknolojik gelişmeler ve küresel demografik değişim gibi faktörler sabit tutulmaktadır. Analiz, sınırdaki kontroller ve diğer düzenleyici maliyetler de dahil olmak üzere tarife dışı engellerin potansiyel etkisini göstermek için duyarlılık analizi uygulamaktadır. Yeni ortaklarla yapılacak iddialı ticaret anlaşmalarının yaratacağı fırsatlar da değerlendirilmekte ve bunun Birleşik Krallık ekonomisi üzerindeki potansiyel uzun dönemli etkisini değerlendirmek için bir makroekonomik model çalışması yapılmıştır. Ayrıca

²⁵ The new Association Agreement model with Neighbouring Countries.

²⁶ Free Trade among the Commonwealth Countries.

²⁷ HM Government, “EU Exit Long-term economic analysis”, (2018).

“göç düzenlemelerinin” potansiyel etkileri de göz önünde bulundurulmaktadır. Doğaldır ki, Birleşik Krallık Hükümeti'nin politika seçimleri de uzun dönemde Birleşik Krallık'ın ekonomik performansını etkileyecektir. Birleşik Krallık hükümetinin raporu aşağıdaki modeller çerçevesinde çeşitli senaryoların uzun dönemli etkilere bakmaktadır.

Tablo 1: Her Modelle ilgili Analitik Varsayımlar (güncel uygulamadan farklı olarak)

Kapsam	Etki Kanalı	Anlaşma olmama Modeli	Ortalama Serbest Ticaret Anlaşması Modeli	AEA Tipi Model	Beyaz Sayfa Modeli
BK-AB	Gümrükler (ticaret değerinin yüzdesi olarak)	AB ve BK Ortak MFN Tarifesi uygulanır. Tarımsal ürünler %20, sanayi ürünleri %3	0 Gümrük	0 Gümrük	Gümrük yok
	Tarife dışı engeller (Ticaret değerinin yüzdesi olarak)	Gümrük işlemlerinin maliyeti ve gecikmeler Mal ve hizmetlerde ek kısıtlamalar Mallar: 6-15 Hizmetler:4-18	Gümrük işlemleri ve menşe kuralları maliyeti, gecikmeler Mal ve hizmet ticaretine ek sınırlar Mallar:5-11 Hizmetler: 3-14	Gümrük işlemleri ve menşe kuralları maliyeti, gecikmeler Mal ve Hizmet ticaretine ek kısıt yok. Mallar:3-7 Hizmetler 1-3	Gümrük maliyeti yok. Mal ticaretine asgari ek kısıt, Hizmet ticaretine yeni kısıtlama yok Mallar: 0-1 Hizmetler:2-10
BK- Dünyanın geri kalanı	Tarifeler	Brexit sonrası BK ve potansiyel ticaret ortaklarının iddialı tarife indirimleri Halihazırdaki AB STA'ları BK'nın özel düzenlemelerine çevrilecektir. STA ortakları için 0 tarife, dünyanın diğer kalan ülkeleri için MFN tarifeleri. Halihazırdaki AB MFN tarifeleri diğer ülkelere uygulanacaktır.			
	Tarife dışı engeller (ticaret dengesinin yüzdesi olarak)	Halihazırdaki AB ticaret anlaşmalarında tarife dışı engeller ile değişiklik yok. Potansiyel ticaret anlaşmalarında tarife dışı engellerde önemli indirim. Mallar:2-4 Hizmetler:3-6			
BK	Düzenlemeler	BK'nın düzenleyici politikası için bir miktar esneklik varsayılmıştır. (GSYİH'nin %0,1 oranında ekonomik etki)	Düzenleme esnekliği yok	BK'nın düzenleyici politika konusunda bir miktar esnekliği (GSYİH'nin %0,1'i)	

Kaynak: HM Government, “EU Exit Long-term economic analysis”, November 2018, Tablo:2.1, s. 25.

Anlaşmanın olmadığı (No Deal) Modeline göre, ki bu sert Brexit olur, Birleşik Krallık-AB ticaretinde ek ticaret maliyetlerinin, ticaretin değerinin ortalama yüzde 9 ila 17'sine eşit olacağı tahmin edilmektedir. Gümrük tarife maliyetleri, mallar için ortalama AB'de uygulanan "En Çok Tercih Edilen Ülke (MFN)" tarife oranları olarak kabul edilmektedir. Mal ticaretinde tarifelerin bugünkü düzenlemelere kıyasla ticaret değerinin yüzde 3'üne eşit olacağı tahmin edilmektedir. Bu durum sektörler ve ürünler arasında önemli farklılıklar gösterebilir. Örneğin, makine, elektronik ve havacılık için yüzde 1, motorlu taşıtlar ve parçalar için yüzde 8'dir. Ayrıca, idari maliyetler ve sınırdaki gecikmeler de dahil olmak üzere yeni gümrük prosedürlerinden kaynaklanan maliyetler olacaktır. Mallarla ilgili çeşitli yönetmeliklere uyma zorunluluğu da hem maliyetlerin artmasına hem de gecikmelere yol açacaktır. Tüm bunların dışında "İş amaçlı geçici dolaşım üzerindeki kısıtlamalar" iş adamlarının Birleşik Krallık ve AB arasındaki hareketliğini engelleyecektir. İngiliz firmaları için yatırım ve sınır ötesi hizmet faaliyetlerine yönelik olası yeni kısıtlamalar; mesleki niteliklerin tanınması için gerekli düzenleyici yükler; kişisel veri alışverişine yönelik kısıtlamalar, mesleki yeterliliklerin karşılıklı olarak tanınmasından kaynaklanan düzenleyici yükler Birleşik Krallık profesyonellerin karşı karşıya kalabilecekleri sorunlardır ve AB'ye serbest erişimi önemli ölçüde kaybedebilecekleri anlamına gelmektedir. Kişisel veri alışverişine getirilen kısıtlamalar da, Birleşik Krallık ve AB arasındaki veri akışını zorlaştıracak ve veri koruma makamları arasındaki işbirliğinin azalması da dahil olmak üzere idari maliyetleri olumsuz etkileyecektir.

Ortalama Serbest Ticaret Anlaşması (Free Trade) Modeli değerlendirmesinde, sıfır- gümrük, fakat AB Gümrük Birliğinin dışında olmanın getirdiği tarife dışı engellerin yaratacağı maliyetler hesaba katılmıştır. Hizmetler sektörüne tam erişim ve bankalara pasport haklarının verilmemesi nedeniyle Birleşik Krallığın bu seçeneği düşünceği tahmin edilmese de, Birleşik Krallık -AB ticaretine ilişkin ek ticaret maliyetlerinin, bugünkü düzenlemelere kıyasla ticaret değerinin ortalama yüzde 5 ila 11'ine eşit olacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, bugünkü düzenlemeler kapsamında gerekli olmayan Menşe Kuralları (RoO) da maliyetleri etkileyecektir. Ayrıca bu senaryo İrlanda sınır sorununa da çözüm getirmemektedir.

Beyaz Sayfa (White Paper) modeline²⁸ göre, BK-AB ticareti üzerindeki ek maliyeti ticari değer %0-1 arasında görülmektedir. Bu model de AB ile

²⁸ A modelled White Paper scenario uses trade cost estimates based on policy assumptions set out in the Government's July 2018 White Paper, "The future relationship between the United Kingdom and the European Union".

gümrüksüz ticaret sürdürülür; mal ticaretinde mevzuat uyumu bugünkü düzenlemelere büyük ölçüde benzer. Ayrıca, işadamlarının iş amaçlı geçici seyahatlerine ilişkin kısıtlamalar bugünkü düzenlemelere yakın olacaktır. Bu modelin gerçekleşmesi durumunda Birleşik Krallık-AB ticaretine ilişkin ek ticaret maliyetlerinin, bugünkü düzenlemelere kıyasla, ticaret değerinin ortalama yüzde 4 ila 12'sine eşit olacaktır. Göç düzenlemeleri de Birleşik Krallığın ulusal çıkarlarını etkilemeyecek bir çerçevede gerçekleşecektir. Yatırımcılara ve sınır ötesi hizmet tedarikçilerine yönelik kısıtlamalar gelse de, geniş pazar erişimi sağlama ve ayrımcı engelleri en aza getirme konusunda üstlenilen taahhütler sonucu bunları etkisi sınırlı olacaktır. Mesleki niteliklerin tanınmasına ilişkin fazla sorun çıkmayacaktır. Kişisel veriler konusunda ise, fazla bir ek maliyet beklenmemelidir, çünkü kişisel verilerin serbest akışı, güçlü veri koruma standartları ve veri koruma makamları arasındaki işbirliği yoluyla devam edecektir.

Avrupa Ekonomik Alanı- AEA (European Economic Area- EEA) Modeline dayanan senaryoda, Birleşik Krallık Gümrük Birliği dışında Avrupa Ekonomik Alanı (AEA) ve EFTA'ya dahil olacaktır. AEA ülkeleri, Avrupa Tek Pazarına dahil olup, dört serbestiden yararlanabilmekte ve istihdam, tüketicinin korunması, çevre²⁹ ve rekabet alanlarındaki düzenlemeler başta olmak üzere Tek Pazar'a ilişkin AB kurallarını uygulamakla ve bütçeye katkı vermekte yükümlüdürler. Buna karşılık, AB dışındaki AEA ülkelerinin; Parasal Birlik, Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası ile Adalet ve İçişleri politikalarına katılma yükümlülüğü bulunmamaktadır. Söz konusu ülkeler, AB ile Gümrük Birliği içerisinde bulunmadıkları için kendi tarifelerini belirleyebilmekte ve üçüncü ülkelerle serbest ticaret anlaşması yapabilmektedir. AEA ülkeleri, Tek Pazar'a erişim için AB bölgesel kalkınma fonlarına ve katıldıkları AB programlarına katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda AEA'nın parçası olmak fazla bir mali tasarruf sağlamayacaktır³⁰. Ayrıca AEA'nın gümrük birliği ve katma değer vergisi alanının dışında olması, sınır ötesi formalitelerin ve maliyetinin artması anlamına geliyor. Birleşik Krallık hükümetinin bu çalışmasında, klasik AEA ülkelerinin uygulamalarından farklı olarak tarım ve gıda³¹ ürünlerine sıfır gümrük uygulayacağını varsayıyor³². Ve AB'nin tarım ve gıda ürünlerine uyguladığı tarife dışı engellerinin (TDE) yaratacağı etkinin hesaplanmasını

²⁹ 1980lerde Avrupa'nın kirli adamı olarak adlandırılan Birleşik Krallık bugün küresel ısınma karşıtı ülkelerin lideri konumundadır.

³⁰ Dhingra and Sampson, (2016).

³¹ Tarım-gıda sektörü tarım, ormancılık, balıkçılık ve işlenmiş ve işlenmemiş gıda ürünleridir. Bu sektör Birleşik Krallık ekonomisi katma değerinin %2'sini ve istihdamın %3'ünü sağlamaktadır.

³² Diğer uygulamalarda tarım ve gıda ürünleri kapsam dışıdır.

gerektiriyor. Ayrıca, AB müktesebatının önemli bir kısmına uyum ve kişilerin serbest dolaşımını gerekli kılmaktadır. Birleşik Krallık'ta AB'den ayrılma yanlısı bloğun kampanyalarının merkezine göçmen karşıtlığını koyduğu düşünüldüğünde, modelin ne kadar göç sorununa yanıt verdiği şüphelidir. Gene de AEA üyeliği, Tek Pazarda kalmayı ve AB regülasyonlarına uyumu otomatik sağlayacağı, serbest dolaşımı devam ettireceği için Birleşik Krallık hükümeti tarafından tercih edilen bir seçenek değildir.³³

Bu modelde, Birleşik Krallık-AB mal ticaretine ilişkin ek ticaret maliyetlerinin, bugünkü düzenlemelere kıyasla ticaret değerinin ortalama yüzde 3 ila 7'sine eşit olacağı tahmin edilmektedir. AEA ülkeleri hizmetlerle ilgili AB kurallarının hemen hemen tamamına uymakta oldukları için, hizmet ticaretine ek maliyetinin daha az olacağı, ticaret değerinin ortalama yüzde 1 ile yüzde 3'üne eşit olacağı düşünülmektedir. Ayrıca yeni gümrük prosedürleriyle ilgili maliyet artışı beklenmelidir. Uzun vadede GSYİH yüzde 1,8 ve kişi başına düşen GSYİH yüzde 0,6 dolayında azalabilecektir.

III. AB'den Ayrılmanın Makroekonomik Sonuçları

Birleşik Krallık Hükümetinin isteğiyle yapılan çalışmada Birleşik Krallık ve AB arasındaki değişik ticari modellerin sektörler, bölgeler ve genel ekonomideki uzun dönemli etkileri incelenmektedir. Görüleceği gibi, tüm senaryolanan modellerde uzun vadede ekonomide büyüme bekleniyor. Değişik ticaret modellerinin, göç düzenlemelerinin görece etkilerini de incelemektedir. Analiz, tarife dışı engellerin uzun vadede daha büyük etkilere yol açabileceğini göstermektedir. Ayrıca, Birleşik Krallık ve AB arasında oluşacak yeni ticaret engellerinin ticaret hacmini azaltacağını gösterirken, bunu çeşitli sektörler üzerindeki etkisinin de farklı olacağını vurgulamaktadır. AB ile daha fazla ticaret yapan veya potansiyel yeni ticaret maliyetleriyle karşı karşıya kalan sektörlerin ve uzmanlaşmış alanların en çok etkileneceğini tahmin ediliyor. Bu sektörlerde yurtiçi ikame gündeme gelebilir. Ayrıca, engellerin daha düşük olduğu pazarlara yönelik beklenebilir.

³³ Dhingra and Sampson, (2016) ve Dhingra et al., 2016.

TABLO 2 Bugünkü düzenlemelere kıyasla, değişik modellerin GSYİH üzerindeki etkileri (ticaret, göç, düzenleyici esneklik etkilerini gözönünde tutarak) Göç ile ilgili düzenlemede değişiklik olmadığı ve AEA tipi modelde sıfır net göç varsayımı altında

Bugünkü düzenlemelere kıyasla (yüzde değişim)		Anlaşma olmama Modeli	Ortalama Serbest Ticaret Anlaşması Modeli	AEA Tipi Modeli	Beyaz Sayfa Modeli	Yüzde 50 tarife dışı engel hassasiyetli Beyaz Sayfa Modeli
Göç düzenlemesinde değişiklik olmazsa	GSYİH	-7.7 (-9.0 dan-6.3)	-4.9 (-6.4 den -3.4)	-1.4 (-2.4 den -0.9)-	-0.6 (-1.3 den -0.1)	-2.1
AEA işçilerinin net göçü sıfır	Kişi başına GSYİH	-7.6 (-8.9 dan -6.2)	-4.9 (-6.4 den -3.4)	-1.4	-0.6 (-1.3 den -0.1)	-2.1
	GSYİH	-9.3 (-10.7 den -8.0)	-6.7 (-8.1 den -5.1)	N/A	-2.5 (-3.1 den -1.9)	-3.9
	Kişi başına GSYİH	-8.1 (-9.5 den-6.8)	-5.4 (-6.9 dan -3.9)	N/A	-1.2 (-1.9 dan -0.7)	-2.7

Ortama değerler ve parantez içinde aralıklar verilmektedir.

Kaynak: HM Government, "EU Exit Long-term economic analysis", November 2018, Tablo 4.10, s. 67.

Birleşik Krallık'ta tarım-gıda sektörü grubu işlenmemiş ve işlenmiş gıda ürünlerinin yanı sıra ormancılık ve balıkçılığı da kapsadığını ve bu sektörün toplam katma değer yaklaşık yüzde 2'sini, toplam istihdamın yaklaşık yüzde 3'ünü sağladığı görülmektedir. İmalat sanayi ise Birleşik Krallık ekonomisinin yaklaşık %9'u ve istihdamın %7'sini oluşturmaktadır, AB-27 en önemli ticaret ortağıdır (%49). Anlaşma olmama modelinde ticaret değerinin %9-17 arasında ek ticari maliyet olacaktır. AB ile ticaretin payı ise %74'tür. Sanayi ürünlerinin (kimyasallar, ilaç, plastik, makine, elektronik, havacılık, motorlu araçlar ve parçaları, diğerleri) toplam katma değer içindeki payı %9 olup, toplam ticaretinde AB payı %49'dur. Sanayide en olumsuz etkilenecek sektörler AB'nin en fazla kayırılan ülke çerçevesinde yüksek gümrük uyguladığı makine, otomotiv ve kimya sanayileri olacaktır. Head ve Mayer 'in araştırması³⁴ Brexit sonrası Birleşik Krallık otomobil üretiminin %12 düşeceğini göstermektedir. AB'nin en fazla kayırılan ülke çerçevesinde uygulayacağı gümrük vergilerinin %4'ü geçmediği için diğer sektörlerde kayıp daha az olacaktır. Hizmetler sektörü ise katma değerinin %60'ını oluşturmaktadır ve toplam hizmetler ticaretinin %51'i AB iledir. Finansal hizmetlerin payı %7 ile toplam ticaretin %35'i, toplam ağ ticaretinin %49'udur.

³⁴ <https://voxeu.org/article/consequences-brexit-and-trumpit-multinational-car-industry>

TABLO 3 Bugünkü düzenlemelere kıyasla, Brexit sonrası Ticaretin Sektörler üzerinde yaratacağı Etki

Bugünkü düzenlemelere kıyasla (katma değeri olarak)	Anlaşma olmama Modeli	Ortalama Serbest Ticaret Anlaşması Modeli	AEA Tipi Model	Beyaz Sayfa Modeli	Yüzde 50 tarifedışı engel duyarlılığı ile Beyaz Sayfa Modeli
İmalat sanayi (katma değeri %9, AB ticaret %49)	-12 (-14 den -0'a)	-8(-11 den -4'e)	-2 (-5 to -0.5)	-0.1(-.4den +0.2'e)	-2
Tarım-Gıda (katma değeri %2, AB ticaret 74%)	-11 (-12 den -9)	-7 (-9 dan -5'e)	-3 (-5 den -2'e)	-2 (-2-2 den -0.2'e)	-4
Hizmetler (katma değeri %60, AB ticaret %51)	-8 (-10 dan -6'a)	-5 (-7 den -3'e)	-1(-2den -0.8'e)	-0.9 (-2-2 den -0.1'e)	-2
Finansal Hizmetler (katma değeri %7, AB ticaret 38%)	-9(-1den -6'a)	-7 (-9'dan -4'e)	-1(-2den -0.8'e)	-0.8 (-3den -0.2'e)	-4
Networks (katma değeri %8, AB ticaret 49%)	-4 (-5 den -2'e)	-2 (-3'den -0.3'e)	+0.2 (-0.3 den 0.7'e)	+0.8 (+0.3 den -+1'e)	-0.4

Ortalama değerler ve parantez içinde dağılım aralığı

Kaynak: HM Government, "EU Exit Long-term Economic Analysis", November 2018,Tablo 3.1 ve 4.6'daki bilgilerden derlenmiştir.

Finansal hizmetler sektörü grubu Birleşik Krallık ekonomisi katma değerine 2017 de 131 milyar sterlin katkıda bulunmuştur. Birleşik Krallık'ta bulunan bankalar AB işletmeleri tarafından verilen borç ve özsermayenin yaklaşık yarısını üstlenir. 2016 yılında AB ile hizmet ticareti, sektör grubu ticaretinin yüzde 38'idir. Enerji ve ulaşım hizmetlerini içeren ağ sektörü grubu, 2017 yılında Birleşik Krallık ekonomisine yüzde 8 katma değeri ve 1,9 milyon istihdam sağladı. AB ile ticaret toplamın yüzde 49'uydu. Dijital ekonomi (dijital yayın, dijital altyapı, telekom ve dijital teknoloji ve e-ticaret unsurları) 2017 yılında, Birleşik Krallık ekonomisi katma değerine yüzde 6,4 katkıda bulundu ve 1,5 milyon kişi istihdam edildi. AB ile yapılan dijital ticaret toplam dijital ticaretinin yüzde 49'unu oluşturdu. Brexit sonrası, Birleşik Krallığın Dijital Tek Pazar'ın bir parçası olmaması ve yayın için Tek Pazar tedbirlerinden yararlanmaması ekonomiyi olumsuz etkileyecektir.

TABLO 4 Hizmetler Ticaretindeki Maliyet Artışı

Bugünkü düzenlemeye göre yüzde değişim	Anlaşma olmama Modeli	Ortalama Serbest Ticaret Anlaşması Modeli	AEA Tipi Model	Beyaz Sayfa Modeli	%50 tarife dışı engeller duyarlılığı ile Beyaz Sayfa Modeli
Yeni gümrükler (A)	Sıfır gümrük	Sıfır gümrük	Sıfır gümrükler	Gümrük yok	Gümrük yok
Yeni tarife dışı engeller (B)	+12 (+5 den +18'e)	+9 (+4'den +14'e)	+2 (+1'den +4'e)	+8 (+4'den +12'e)	+8
Ticaret maliyetine toplam etki (A+B)	+12 (+5 den +18'e)	+9 (+4'den +14'e)	+2 (+1'den +4'e)	+8 (+4'den +12'e)	+8

Ortalama değerler ve parantez içinde aralık olarak verilmiştir.

Kaynak: HM Government, "EU Exit Long-term Economic Analysis", November 2018, Tablo 3.4, s. 41.

IV. Kamu Maliyesi Açısından Maliyet

AB'den ayrılmanın bir sonucu olarak Birleşik Krallık ekonomik yapısının geçireceği değişim, kamu maliyesi açısından önemli sonuçlar doğuracaktır. Bu nedenle, yapılan çalışma farklı modellerin Kamu Sektörü Net Borçlanması (PSNB) üzerindeki etkisini ele almaktadır. Bu, her modelin dolaylı ve doğrudan mali etkilerinin yanı sıra herhangi bir ek borçlanmanın faiz hesaplamalarını da getirmektedir. Doğrudan mali etkiler arasında gümrük gelirlerindeki artışlar ve AB Bütçesine yapılan ödemelerin durdurulması ile ilgili tasarruflar yer almaktadır. Dolaylı mali etkiler ise, Birleşik Krallığın AB'den çıkışının bir sonucu olarak ekonominin büyüklüğü ve yapısındaki değişikliklerle ilgili etkilerdir. Bunlar arasında tarife dışı engellerin etkisi, göç, dünyanın geri kalanıyla olan ticaret gibi etkiler yer alıyor

TABLO 5 Kamu Sektörü Net Borçlanması Üzerindeki Etki (bugüne kıyasla ve Göç düzenlemesinde bir değişiklik olmazsa))

Bugünkü düzenlemelere kıyasla 2035-36 GSYİH yüzdesi	Anlaşma olmama modeli	Ortalama Serbest Ticaret Anlaşması Modeli	AEA Tipi Model	Beyaz Sayfa Modeli
Doğrudan net etki	-0.6	-0.2	-0.0	-0.2
Dolaylı Net Etki	+2.7	+1.7	+0.5	+0.2
Borç Faizi	+0.3	+0.3	+0.1	0.0
AB'den ayrılma nedeniyle ek borç	+2.4	+1.8	+0.5	0.0

Ortalama tahmin; orijinal tabloda yer alan Sterlin cinsinden rakamlar verilmemiştir. Doğrudan etkiler: idari masrafları, BK-AB finansal hesaplaşmasını, gelecekteki AB mali katkısını, AB programlarına yapılacak ödemeleri, gümrük gelirlerini ve AB bütçe tasarrufunu kapsar.

Dolaylı etkiler. göç, Tarife Dışı Engeller, gümrükler, düzenleyici esneklikler ve dünyanın geri kalanı ile ticareti kapsar.

Kaynak: HM Government, “EU Exit Long-term Economic Analysis”, November 2018,Tablo 4.13a, s. 73 düzenlenmiştir.

AB bütçesinde Ortak Tarım Politikası ve Yapısal ve Bölgesel Politikalar en büyük iki kalemdir. Birleşik Krallık tarım alanının fazla olmaması nedeniyle OTP’ndan fazla yararlanmamaktadır.Yapısal fonlar açısından ise bunlardan yararlanamayacak kadar zengindir. Ayrıca çiftçilerin bir kısmı da ödemelerin çeşitli çevre koşullarına bağlanması nedeniyle yeterince fonlardan yararlanmamaktadır. Sonuç olarak, Birleşik Krallık bütçeden fazla yararlanmadığı gerekçesiyle 1984 yılından itibaren geri ödeme almaktadır. Fakat, 2008 krizi sonrası birçok AB ülkesinde yaşanan durgunluk Birleşik Krallığın AB bütçesine yaptığı katkının artmasına neden olmuş ve €6 milyarlık yıllık katkı 2010 yılından itibaren €10 milyara yaklaşmıştır. Birleşik Krallık AB içindeki en büyük dört ekonomiden biri olması nedeniyle bütçeye önemli bir katkı yapıyorsa da, geri ödeme nedeniyle, Almanya, Fransa ve hatta İtalya’dan bile daha az katkı yapmaktadır³⁵. Buna rağmen, AB bütçesinden aldığı para yaptığı katkı payından daha az olduğu için, gene de net katkı veriyor konumundadır. Brexit’in sağlayacağı yararın en ölçülebilir olanı, Birleşik Krallığın AB bütçesine yaptığı mali katkı payının azalmasıdır. Birleşik Krallığın Avrupa Ekonomik Alanı’na dahil olduğu model

³⁵ Begg, I., *Who pays for the EU and how much does it cost the UK? Disentangling fact from fiction in the EU Budget*, LSE, 27 (January 2016): 2

uygulanırsa, AB bütçesine ve özellikle kalkınma fonlarına, altyapı yatırımlarına, AR-GE ve eğitim projelerine katkıda bulunmak durumundadır. Aslında bu fonların bir kısmı Birleşik Krallık'ta Kuzey İrlanda, İskoçya ve Galler gibi daha az gelişmiş bölgelerde büyümeyi teşvik etmek için kullanılmaktadır. Bu desteğin kalkması hem bu bölgelere zarar verecek³⁶ hem de ortaya çıkan mali boşluğun hükümet tarafından doldurulması Birleşik Krallık bütçesine ek bir maliyet getirecektir. Hükümet şimdiden 2022'ye kadar yapılması planlanan teşvikleri karşılama sözü vermiştir.

Birleşik Krallığın AB bütçesine brüt katkısı toplam kamu harcamasının %2'si, net katkısı ise %1'i dolayındadır. AB bütçesine sağladığı katkıyı kesmesinin Birleşik Krallık ekonomisine yılda GSMH'nin %0,3 - 0,4'ü gibi düşük bir oranda tasarruf sağlayacağı tahmin edilmektedir.³⁷ Ayrıca, Birleşik Krallık Araştırma ve Geliştirme Fonlarından en fazla faydalanmış ülkelerden biridir. Araştırma fonları alan üniversiteler Brexit'ten olumsuz etkilenecektir. AB bölgesel fonlarından yararlanan Batı Galler ve Valleys and Cornwall & the Isles of Scilly de kaybedeceklerdir. Bu boşluğu Birleşik Krallık hükümeti karşılayacağı için bu da Brexit'in maliyetini etkileyecektir.

V. Yabancı Sermaye Yatırımı Nasıl Etkilenecek?

AB ülkeleri ve Birleşik Krallık sermaye piyasaları arasında bütünleşme çok yüksektir. Tek Pazar sayesinde şirketler faaliyetlerini tek bir merkezde toplamakta, böylece işlemlerini daha düşük maliyetle yapmakta ve sermaye yönetiminde etkinlik kazanmaktadır. Bu çerçevede, Hollanda, Fransa ve Almanya Birleşik Krallığa en fazla yatırım yapan ülkelerdir. Birleşik Krallık'tan sermaye ise en fazla Lüksemburg ve Hollanda'ya yönelirken, toplam yurtdışı yatırımların %97'sini AB15 ülkesine gitmektedir. 2016 da yapılan bir çalışmada Tek Pazardan ayrılmanın Birleşik Krallığa yabancı sermaye yatırımını %22 azaltacağını göstermektedir ki, bu da üretimi ve ekonomik refahı olumsuz etkileyecektir³⁸.

Giderek hizmet sektörüne bağımlı hale gelen ülkede, istihdamın da bu sektörde yoğunlaştığı düşünüldüğünde, yabancı sermayedeki azalış hem istihdamda azalışa yol açacak, hem de istihdamın bölgesel dağılımı etkileyecektir. Yabancı sermayenin daha çok otomotiv sektörü veya bilgisayar

³⁶ Bell; (2017): 8.

³⁷ James Browne, Paul Johnson, David Phillips, *The Budget of the European Union: A Guide, Institute of Fiscal Studies*, IFS Briefing Note BN181, (London, 2016).

³⁸ R. Bruno ve diğerleri, Technical Appendix to 'The Impact of Brexit on Foreign Investment in the UK' *Gravitating Towards Europe: An Econometric Analysis of the FDI Effects of EU Membership*, (2016).

yazılımı üzerinde yoğunlaştığı düşünülünce, bu sektörlerin Brexit'ten en fazla olumsuz etkilenen sektörler arasında olacağı tahmin edilmektedir.

VI. Brexit'in Birleşik Krallık Bölgeleri Üzerindeki Etkileri

Brexit'in etkisi Birleşik Krallığın bölgeleri arasında farklılık gösterecektir. Anlaşmanın olmadığı modelde Birleşik Krallık'taki tüm bölgelerin uzun vadede bugünkü düzenlemelere kıyasla daha düşük ekonomik büyümeye sahip olacağını tahmin ediliyor. Analiz Kuzey İrlanda, Galler ve İskoçya bölgelerinde üretim düzeylerinde büyük düşüğe işaret ederken, finansal hizmetlerde uzmanlaşmış Londra ve dolaylarının ise nispeten daha az etkileneceği tahmin edilmektedir. Diğer iki modelde (STA ve AEA), tüm bölgelerde bugüne göre ekonomik üretimin azalacağı öngörülmektedir.

VII. Brexit'in İşgücü Piyasası ve Göç Üzerindeki Etkisi

Brexit'in Birleşik Krallık işgücü piyasasına etkisi üzerinde durulması gereken çok önemli bir konudur. Birleşik Krallık'da 2 milyondan fazla AB içi göçmenin ve özellikle Doğu Avrupalı göçmenlerin istihdam edildiği bilinmektedir. Doğu Avrupa ülkelerinin Birliğe girmesiyle birlikte, 2004 yılından itibaren AB'den Birleşik Krallığa göç sürekli şekilde artmıştır. Birleşik Krallık'ta yaşayan 2.3 milyon AB göçmeninin ülke sıralaması sırasıyla Polonya, İrlanda, İtalya, Almanya, Litvanya, Portekiz ve Fransa'dır. Bunun temel nedeni, bu ülkelerin birçoğu ile Birleşik Krallık arasındaki kişi başına gelir farkının yanı sıra, AB mevzuatına göre üye ülkelerin, göçmenleri kamu hizmetlerinden yararlandırmasıdır. Beklenenden daha hızlı gelişen göç hem maaşlarda aşağıya yönelik baskı yapmış ve hem de yerli işgücünü özellikle inşaat, hizmet sektörü gibi kalifiye olmayan işlerde ikame etmiştir. Brexit referandumunda hayır sonucunun çıkmasını sağlayan önemli argümanlardan birisi göçmen sorunu olmuştur. Hayır diyenlerin %88'i göçmen politikasının değişmesini istemektedir. Hatta konut fiyatlarındaki yukarı yönde hareketi bile göçmen sorununa bağlamışlardır.

Aslında en büyük yanlış görüş, göçmenlerin hepsini niteliksiz kabul etme eğilimidir. Bunun yanı sıra, genç ve kalifiye işgücünün yaşlanan nüfusun istihdamda yaratacağı boşluğu da dolduracağı gözden kaçmaktadır. Portes ve Forte'nin 2017 tarihli çalışmalarına göre³⁹ AB'den göçü azaltmanın maliyeti, Birleşik Krallık kişi başına GSYİH'nın 2030 yılına kadar %0.9 -%3.4 arasında azalmasına neden olacaktır. Sadece işgücünün alt kesimini olumlu

³⁹ Portes & Forte, "The economic impact of Brexit-induced reductions in migration" <https://doi.org/10.1093/oxrep/grx008>

etkileyecektir. Başka bir araştırmaya göre ise⁴⁰, Brexit gerçekleşirse, 2065 yılında, Brexit olmaması durumuna göre, toplam GSMH %9 ve kişi başına gelir %1 azalacaktır. Ayrıca, azalan göç demografik yapıyı da bozarak kamu maliyesi üzerinde de olumsuz etki yaratacak ve 2065’de kamu harcamalarının GSMH’deki payı yüzde 1.1 puan artacaktır. Bu da ücretlerdeki gelir vergisi oranının 1.7 yüzde puan artması, diğer bir deyişle kişi başına £402 vergi artışı demektir. Görüleceği gibi, kısa dönemde işgücü piyasasının daralması nedeniyle ücretler bir miktar artsa da, bir süre sonra işgücündeki verimlilik artışındaki düşüş, vergi artışı ve yaşlı nüfusun genç nüfusa oranının artması gibi nedenlerle refahta düşüş olacaktır. Sonuç olarak, 2065 yılında net ücret, Brexit’in gerçekleşmediği duruma göre yüzde 2 daha düşük olacaktır. GSMH’da azalma da istihdamı olumsuz etkileyecektir.

Brexit, Birleşik Krallık ile AB arasındaki kişilerin serbest dolaşımını sona erdirecektir. Uzun dönemli göç akışlarının ayrı etkileri olacak; kısa vadede ise göç düzenlemeleriyle ilgili yapılan değişikliklerin yanısıra, düşük ekonomik büyüme Birleşik Krallığı cazip göç merkezi olmaktan çıkaracaktır.

VIII. Brexit’in AB Ekonomisine Etkileri

Birleşik Krallığın AB ekonomisi açısından önemli bir ülke olması, bütçesine yaptığı katkı ve finans merkezi olması, Brexit’in AB açısından da önemli etkilerinin olacağını gösteriyor. Kısa dönemde, Birleşik Krallığın AB’den ayrılma kararının yarattığı belirsizlik ortamının bile AB ekonomisinin büyüme rakamlarına olumsuz yansıdığı görülmektedir. AB, bütçesine Almanya’dan sonra en önemli katkıyı yapan üyesini kaybetmektedir. Bu kaybın diğer üye ülkeler tarafından ikame edilmesi veya harcamaların kısılması yoluyla karşılanması gerekecektir.

Kriz sonrasında, bir taraftan para birliğinin derinleştirilmesiyle ilgili çalışmalar ve Avrupa Merkez Bankası’nın Avro cinsinden işlemleri Londra yerine Avro Bölgesi’ne kaydırmak yönündeki girişimleri dengelerin değişmesine yol açarken, diğer taraftan da finansal istikrarın tesis edilmesi amacıyla Bankacılık Birliği oluşturulması çalışmalarını tetiklemiştir. Gelecek dönemde, Avrupa Merkez Bankasının Avro Bölgesi’ndeki büyük bankaların denetimini üstlenmeye başlayacak olması ve benzeri gelişmeler, Bankacılık Birliği kapsamında yapılacak finansal düzenlemelerin, AB’den ziyade, Avro Bölgesi’nin çıkarlarına ve gereksinimlerine uygun şekilde yapılması düşüncesi, Birleşik Krallık tarafından kaygıyla izlenmektedir.

⁴⁰ K. Lisenkova & M. Sanchez-Martinez, *The Long-term Macroeconomic Effects of Lower Migration To the UK*, NIESR Discussion Paper No. 460, (24 May 2016).

Veri sağlayıcılarının, danışmanlık şirketlerinin, Uluslararası Derecelendirme Şirketlerinin, hukuk firmalarının, sigorta ve reasürans şirketlerinin AB merkez ofisleri Londra'dadır. Birleşik Krallığın AB mali işlem hacmindeki konumuna bakarsak, finansal risklerden korunma fonlarının yaklaşık %85'i; döviz alım ve satım hacminin %78'i; tezgahüstü türev enstrümanlarının %74'ü; Avro cinsinden tezgahüstü döviz alım-satım cirosunun ve takasının %69'u; özel sermaye fonlarının %49'u; hisse senedi piyasasının %30'u; bankalardan verilen borçların %26'sıdır. Fakat Brexit sonrası, Birleşik Krallık finansal düzenlemelere olan müdahale hakkını kaybettiği gibi, İrlanda, Hollanda gibi daha liberal yaklaşıma sahip ülkelerle ortak hareket etme ve AB politikalarını etkileyebilme olasılığı da ortadan kalkmaktadır. Ayrıca finans merkezi rolü ve bu alandaki danışmanlık, muhasebe ve hukuk alanlarındaki cazibesini kaybedecektir.

Birleşik Krallığın AB'den herhangi bir düzenleme olmaksızın ayrılması durumunda AB mali düzenlemeleri açısından üçüncü ülke konumuna gelecektir. Londra'nın finans piyasasındaki konumu yabancı yatırımcıların Brexit'i endişe ile izlemelerine yol açmaktadır. Brexit sonrası yabancı bankalar pasaport hakkından yararlanabilmek için diğer AB ülkelerinde şube açabileceklerdir. Hem şube açtıkları ülkenin, hem AB'nin ve hem de Birleşik Krallığın düzenleme ve denetleme mekanizmalarına uymak durumunda kalacak, bu durum da maliyetlerini artıracaktır. Çareyi Birleşik Krallık yerine başka bir AB ülkesine faaliyetlerini kaydırmakta bulacaklardır. Brexit taraftarlarına göre bu durum geçici olacak, uzun dönemde Londra'nın karşılaştırmalı üstünlüğü galip gelecektir.

Bertelsmann Stiftung'un 2019 çalışması,⁴¹ ister yumuşak ister sert Brexit olsun, her ikisinde refah üzerindeki etkisinin bölgelere göre değişeceğini gösterdi. Analizdeki temel belirleyiciler Birleşik Krallığa yakınlık ve bölgesel ticaret hacmi oldu. Birleşik Krallık için Sert Brexit'in toplam refah kaybı 57 milyar avro, kişi başı yıllık gelir kaybı 873 avro olarak hesaplandı. Yumuşak Brexit senaryosunda bu kayıp 32 milyar avroya inmekte, kişi başı yıllık refah kaybı 500 avro olmaktadır. Ama bu fark BK'in tüm bölgelerinde aynı değildir. Diğer AB ülkelerinin durumunda ise Birleşik Krallığa yakınlık ve ticaret hacmi refah kaybını olumsuz etkilemektedir. İrlanda sert Brexit koşullarında kişi başına 720 avro gelir kaybına, diğer senaryoda yıllık 400 avro kişi başına gelir kaybına uğrayacaktır.

Almanya'nın yıllık zararı 10 milyar avro olacak ve ekonomik aktivitesi canlı olan Oberbayern, Dusseldorf and Cologne gibi bölgeler en fazla gelir

⁴¹ Mion, G. ve D. Ponattu, "Estimating the Impact of Brexit on European Countries and Regions", Policy Paper, Bertelsmann Stiftung, (2019).

kaybına uğrayacaktır. Fransa'nın gelir kaybı ise 8 milyar avrodur. Her iki ülkenin de kişi başına yıllık gelir kayıpları 115-120 avro civarında olacaktır. Göreceli refah kayıpları açısından Avupanin BK ile ticari ilişkisinin gelişmediği bölgeler daha az , ticaret yapan küçük üretim bölgeleri ise daha fazla etkilenecektir. Sonuçta Brexit tüm Avrupada ekonomik büyümeyi ve refahı etkileyecektir.

SONUÇ

IMF ve OECD⁴² gibi uluslararası kuruluşların raporları Brexit'n yaratacağı risklerin sadece Birleşik Krallık için değil AB ülkeleri için de olumsuz sonuçlar doğuracağını ve hatta global ekonomiyi de olumsuz etkileyeceğini belirtmelerine rağmen, Brexit referandumunu ve kararını etkileyemedi. Yapılan çalışmalar, çizilecek ticari modelin Brexit etkilerinin bölgelere, sektörler ve sosyal gruplara göre de farklılaşacağını göstermektedir. 2030 yılına kadar yıllık 2.1 büyüme tahmini projeksiyonuna karşılık, Brexit sonrası tahminlere bakıldığında, Birleşik Krallık Hazine tahmini (-7.5) – (-3.8); Centre for Economic Performance (CEP) (-9.5) – (-6.3); Open Europe (-2.23) –(+1.55), PricewaterhouseCoopers (-3.5)- (-1.2); National Institute of Economic and Social Research (NIESR) (-9.2) – (-2.4); Lyons,G. (-0.5) – (+0.6) aralığında olup, sadece P. Minford'un hesaplamasının sonucu pozitifdir (+4.0).⁴³ Bu olumsuz göstergelere rağmen oy kullananlar Brexit'i onaylamışlardır. Demek ki referandum oylamasında tayin edici faktör ekonomik değildi. Bir varsayıma göre ulus devletin önceliği tezi galip gelmişti. Birleşik Krallık halkı kendilerini Avrupa Birliği vatandaşı olarak görmüyorlardı. İkinci varsayıma göre ise daha az eğitilmiş, daha yaşlı ve ekonomik açıdan fazla başarılı olmayan kesimlere verilen mesajda ülkedeki tüm sorunların nedeni olarak AB politikaları ve göç sorunu gösterilmişti. Özellikle 2008 küresel finans krizinden itibaren ortalama ücretlerin düşmesi bu argümanda önemli bir etken olmuştu. Mevcut durumdan hoşnutsuzluğun faturası AB'e kesilmişti.

Brexit, Dany Rodrik'in küresel ekonominin karşı karşıya olduğu politik üçlem⁴⁴ açmazı fikrini adeta doğrulamaktadır. Rodrik, demokrasi, ulus-devlet ve derin uluslararası ekonomik bütünleşmenin aynı anda gerçekleşmesinin

⁴² 6 <http://www.imf.org/external/np/ms/2016/051316.htm>
<http://www.oecd-ilibrary.org/docserver/download/5jm0lsvdkf6k.pdf?expires=1465484306&id=id&accname=guest&checksum=9B47FC2E5D75FDB8F41939F908C45039>

⁴³ Begg, I. ve F. Mushövel, "The Economic Impact of Brexit: Jobs, Growth and the Public Finances", European Institute, London School of Economics, (2016).

⁴⁴ Dani Rodrik, *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*, W. W. Norton Company, (2011).

mümkün olmadığını ve ülkelerin bu üç şıktan ikisini seçmek zorunda kalacaklarına işaret ediyor. Bu açıdan bakıldığında, Brexit, AB üyeliğinin İngiliz hükümranlığı üzerinde yarattığı erozyona karşı halkın demokratik yanıtı olarak kabul edilebilir mi? Diğer bir deyişle, ulusal kimliklerin yerini ortak AB kimliği almadığı sürece AB'nin ulusüstü gücünün artırılması AB dağılma sürecini mi getirecek? Brexit referandumu, Avrupa'da sınır ötesi göçlerin yarattığı milliyetçi akımın artan gücünü ve vatandaşların Avrupa bütünleşmesinin derinleşmesi konusundaki endişelerini de yansıtmaktadır.⁴⁵ Diğer bir deyişle, AB bütünleşmesi derinleştikçe diğer ülkelerde de ayrılıkçı akımlar şiddetlenebilecektir. Bu nedenle, AB'den ilk ayrılan ülke olan Birleşik Krallık'ın ayrılık sürecinin nasıl bir seyir izleyeceği diğer AB ülkeleri tarafından dikkatle izlenmektedir.

Diğer AB üyeleri açısından, Birleşik Krallığın AB üyesi olmasının sağladığı küresel ticari ağ, ekonomik avantajlar, güvenlik kapasitesi ve BM Güvenlik Konseyindeki konumu önemlidir. Tüm bu faktörler gözönüne alındığında, Brexit sonrası ortaya çıkacak dolaylı ekonomik ve politik maliyetler kolay hesaplanamıyorsa da tek pazara erişim zorluğundan kaynaklanan doğrudan maliyetlerden çok daha fazla olacağı açıktır. AB üyesi ülkelerin bir çoğu, Birleşik Krallığın ayrılmasının AB bütçesinde yarattığı boşluğu karşılama maliyetinin yanı sıra, Birleşik Krallıkla olan ekonomik, ticari ve finans ilişkilerinin yakınlığına bağlı olarak olumsuz etkileneceklerdir. Birleşik Krallık ile ticari ve finansal açıdan güçlü bağları olan İrlanda, Malta, Kıbrıs, Lüksemburg, Belçika ve Hollanda gibi ülkelerin Brexit'ten büyük ölçüde etkilenmesi beklenmektedir.

AB açısından ise, Birleşik Krallığın ayrılması ekonomik açıdan olduğu kadar uluslararası politika açısından da önemlidir. Birleşik Krallık, hem yumuşak güç ve hem de sert güç özelliğine sahip bir ülkedir. Ayrıca, referandumda, belirgin şekilde AB'de kalma yönünde hareket eden İskoçya ve Kuzey İrlanda'nın Birleşik Krallık'tan ayrılma yönünde hareket etme olasılıklarını gündeme getirerek, Birleşik Krallığın politik birliğinin geleceği ile ilgili önemli bir belirsizlik yaratmaktadır. Belki de tüm bu nedenlerle müzakereler sonucunda Birleşik Krallığa özel bir model uygulandı. Yeni düzeni yürütmek konusunda çizilen çerçevenin ne kadar işlediğini zaman gösterecek. İş çevrelere, tüketiciye, ve vatandaşlara güven vermek için Ortaklık Konseyi (Joint Partnership Council) kuruluyor. Bu Konsey Anlaşmanın uygulanması, yorumlanması ve çıkan sorunların tartışılacağı bir platform oluyor. İki tarafı da bağlayan uygulamalar ve çıkan anlaşmazlıkları çözecek mekanizmalar sayesinde rekabet kuralları işleyebilecek.

⁴⁵ IMF, (2016):14.

SON SÖZ

Ticaret ve İş birliği Anlaşması birçok konuda AB'nin lehine. Klasik serbest ticaret anlaşmasının ötesine geçerek uzun dönemli ilişkileri bozmadan Tek Pazarın bütünlüğüne zarar gelmemesi için dört özgürlüğün bölünmezliğini koruyor. Bundan böyle Birleşik Krallığın AB ile ticareti zorlaştı ve pahalılaştı. BK, ihracatçıları sübvansize etmeye kalkarsa, bu durum hem DTÖ kurallarına hem de imzalanan Ticaret ve İş birliği Anlaşmasına (TCA) aykırı olduğu için, olumsuz etkilenen firmalar BK mahkemelerine giderek parayı Hazineye geri gönderebilirler.

Anlaşmanın en büyük başarısı mal ticaretinde sıfır gümrük ve sıfır-kota uygulamasının kabulü. Bu sayede, iki taraf arasındaki toplam hacmi 747 milyar Euro olan karşılıklı ticaretin sorunsuz bir şekilde devam etmesi teminat altına alınmış. Anlaşma yatırım, rekabet, devlet yardımı, vergi şeffaflığı, hava ve kara ulaşımı, enerji ve sürdürülebilirlik, data koruması, balıkçılık ve sosyal güvenlik konusundaki koordinasyonun da içinde olduğu geniş bir Alanı içermesine rağmen, finansal hizmetler ve diğer hizmet sektörlerinin birçoğu anlaşmanın parçası değil. Böylece, Birleşik Krallık finansal hizmet firmaları pasaport haklarını kaybettiler, halbuki bu firmaların yaklaşık %40 ihracatı AB ülkelerine yönelikti. AB üyesi ülkelerden izin alma işlemi maliyeti artıracaktır. BK Avrupa Ekonomik Alanı menşeli firmaların BK'ta çalışmaları için geçici izin rejimini uygulamaya hemen koydu. Fakat bundan sonrası AB'nin ne yapacağına bağlıdır. BK için bu sektörün hacmi yaklaşık £130 milyar ve 1,1 milyon işgücüdür.

Balıkçılık anlaşması AB'nin pozisyonuna daha yakın, yeni çerçeve AB ve BK sularında balık stoklarının ortak idaresi üzerine. Fakat hükümet yetkililerine göre zaten 2026'da BK tekneleri kendi sularındaki balıkların üçte ikisini yakalayacağı için, sorun bulunmamaktadır.

Hava, kara, demiryolu ve deniz ulaşımında anlaşma ilişkilerin devamını ve sürdürülebilirliği vurgulasa da pazara ulaşım Tek Pazarın sunduğunun altında. BK'in artık AB üyesi olmadığı ve Schengen alanının dışında olduğu düşünülürse, sosyal güvenlikle ilgili eski kolaylıkların da olmayacağı açık. Buna rağmen, Birleşik Krallık ve Avrupa Birliği vatandaşlarının yerleşim, seyahat ve çalışma haklarının korunacağı genel izlenim. Güvenlik, polis, adalet gibi alanlarda iki tarafın iş birliğini devam ettireceği görüldü. Ayrıca iklim değişikliği ve çevre konuları, iki tarafın da hassasiyetlerini devam ettireceklerini belirttikleri konular. BK, dışişleri ve savunma iş birliği gibi konuları pazarlık konusu etmek istemediği için bu konular Anlaşmada yok. Bu nedenle dış politika konusunda tehditlere karşı ne yapılacağı veya üçüncü

ülke ekonomilerine ne tür ortak yaptırımlar yapılabileceği konusunda açıklık yok.

Sonuç olarak, Ticaret ve İş birliği Anlaşmasında bugüne kadar yapılan çalışmalarda ortaya çıkan sonuçları değiştirecek fazla bir yenilik yok. Hem Birleşik Krallık ve hem de Avrupa Birliği ekonomisi Brexit ‘ten kısa vadede olumsuz etkilenecek. Uzun vadeli bir tahminde bulunmak zor. Ayrıca Birleşik Krallık bazı hükümlerini yeniden kazanıyorsa da, aynı zamanda kurallarını koyamayacağı bir sistemin de parçası oluyor.

Kaynakça

- AFME (Association For Financial Markets in Europe), (2016). “The UK Referendum- Challenges for Europe’s Capital Markets: A Legal and Regulatory Assessment”, March 2016.
- Begg, I. *Who pays for the EU and how much does it cost the UK? Disentangling fact from fiction in the EU Budget*, LSE, 2016.
- Begg, I and F. Mushövel, “The Economic Impact of Brexit: Jobs, Growth and the Public Finances”, European Institute, LSE, 2016.
- Bell, D., “Brexit, EU Area-based Policies, and the Devolved Governments”, *Stirling Management School, University of Stirling and Centre for Constitutional Change*, 2017.
- Berthold B. and J. Matthes, “Brexit-the Economic Impact: A Meta-Analysis”, *Cologne Institute for Economic Research, IW Report 10/2016*, April 8, 2016.
- Blackrock Investment Institute, “Brexit: Big Risk, Little Reward the UK Referendum On Europe”, February 2016.
- BIS Quarterly Review, “International Banking and Financial Market Developments”, September 2016.
- Booth, S., C. Howarth, M. Persson, R. Ruparel and P. Swidlicki, (2015). “What if...? The Consequences, Challenges & Opportunities Facing Britain Outside EU”, *Open Europe*, London, 2015.
- Browne, J., P. Johnson and D. Phillips, “The Budget of the European Union: a Guide, Institute for Fiscal Studies”, *IFS Briefing Note BN181*, April 2016.
- Bruno, R. , Campos, N., Estrin, S., Tian, M., Technical Appendix to ‘The Impact of Brexit on Foreign Investment in the UK’ *Gravitating Towards Europe: An Econometric Analysis of the FDI Effects of EU Membership*, 2016.
- Cadman, E., “Carney Prepares for ‘Economic Post-Traumatic Stress’”, *Financial Times*, June 30, 2016.

- Cangiano, A., "The Impact of Migration on UK Population Growth", *Migration Observatory*, February 2014.
- Capital Views, "Brexit&The European Property Investment Market", July 2016.
- Campos, N.F., Coricelli, F. and Moretti, L., "Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method." *IZA DP* No. 8162, 2014, www.sciencedirect.com/reference/221065.
- Crowley, M., O. Exton and Lu Han, Renegotiation of Trade Agreements and Firm Exporting Decisions: Evidence from the Impact of Brexit on UK Exports, Cambridge-INET Working Paper Series No: 2018/10, *Cambridge Working Papers in Economics*: 1839, University of Cambridge, 3 July 2018.
- Crowley, M. and Song, Tariff Scares: Trade Policy Uncertainty and Foreign Market, 2016, papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2893075
- Dhingra, S., G. Ottaviano and T. Sampson, "Should We Stay or Should We Go? The Economic Consequences of Leaving the EU", *LSE EconPapers*, 2015, cep.lse.ac.uk/pubs/download/EA022.pdf
- Dhingra, S., G. Ottaviano and T. Sampson and J.V. Reenen, "The Impact of Brexit on Foreign Investment in the UK", *LSE CEP Brexit Analysis* No:3, 2016, www.scrip.org/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=1985514
- Dhingra, S., G. Ottaviano and T. Sampson, V.Rappoport ve C.Thomas, "UK trade and FDI: A post-Brexit perspective", *ECB, Economic Bulletin*, Issue 1/2017, 2017.
- Djankov, S. "The City of London after Brexit", *Policy Brief*, PIIIE, February 2017 <https://www.piiie.com/publications/policy-briefs/city-london-after-brexit>
- Emerson M., M. Busse, M. Di Salvo, D.Gros and J. Pelkmans, "An Assessment of the Economic Impact of Brexit on the EU27", *European Parliament*, March 2017.
- European Investment Fund, *News Centre Publications, Country Fact Sheets*, EIF in United Kingdom.
- Bank of England, *Financial Stability Report*, July 2016.
- ECB, *Financial Stability Review*, November 2016.
- ECB, "The ECB's Asset Purchase Programme: An Early Assessment", *Working Paper Series*, No:1956, September 2016.
- ECB, *ECB Staff Macroeconomic Projections for the Euro Area*, September 2016.
- EuroStat, *Statistics-Explained, International Trade in Goods*, September 2017.
- Global Counsel, "Brexit: The Impact on the UK and the EU", June 2015.

- Handley, K. and N. Lim-ao, *Renegotiation of Trade Agreements and Firm Exporting*, 2015 & 2017, [meredithcrowley.weebly.com/uploads/2/1/7/6/21768054/renegotiation trade](http://meredithcrowley.weebly.com/uploads/2/1/7/6/21768054/renegotiation_trade).
- Head, K. & T. Mayer, *Brands in Motion: How Frictions Shape Multinational Production*, Working Paper 2015-26, *CEPii Research Centre*
- HMRC. “Income Tax, National Insurance contributions, tax credits and Child Benefit statistics for EEA nationals”, August 2018.
- HM Government, “EU Exit Long-term economic analysis”, November 2018, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/760484/28_November_EU_Exit_-_Long-term_economic_analysis__1_.pdf
- House of Commons Library, “Brexit: Impact across Policy Areas”, *Briefing Paper* Number 07213, 2016.
- Hutter R. and J. Grab, “Market Review”, *ECB*, 23 November 2016.
- IMF, “Technical Note on Financial Integration and Fragmentation in the European Union”, March 2013.
- IMF, *World Economic Outlook*, “Subdued Demand, Symptoms and Remedies”, *World Economic and Financial Surveys*, October 2016.
- Jackson, J.K, S.I Akhtar and D.E Mix, “Economic Implications of a United Kingdom Exit from the European Union”, *CRS Report*, July 14, 2016.
- J.P Morgan, “Corporate Finance Post-Brexit Financial Policies for a Lower Growth, More Uncertain Environment”, July 2016.
- Kılıcı, Esra, N., BREXİT; Birleşik Krallık ve EURO-Bölgesi Açısından Sonuçlarının Değerlendirilmesi, *Sakarya İktisat Dergisi*, Cilt 7, ss.1-26, 2018.
- Kleveland, K. “Actually Mr. Cameron, We Norwegians are Happy, Rich and Free Outside the EU”, *The Telegraph*, 29 October 2015.
- Lisenkova, K. & M. Sanchez-Martinez, “The Long-term Macroeconomic Effects of Lower Migration To the UK”, *NIESR Discussion Paper* No. 460, 24 May 2016.
- LSE Centre for Economic Performance, CEP Discussion Paper No 1425, *Centre for Economic Performance*, 2015, cep.lse.ac.uk/pubs/download/dp1425.pdf
- Magnus, M., A. Margerit and B. Mesnard, “Brexit: The United-Kingdom and EU Financial Services”, *Briefing*, European Parliament Directorate-General For Internal Policies Economic Governance Support Unit, 2016.
- Mansfield, I., ”A Blueprint for Britain: Openness not Isolation”, 2014, iea.org.uk/sites/default/files/publications/files/Brexit_Entry_170_final_bio_web.pdf

- Meredith Crowley Oliver Exton Lu Han, “Renegotiation of Trade Agreements and Firm Exporting Decisions: Evidence From the Impact of Brexit on UK Exports”, *Cambridge-INET Working Paper Series* No: 2018/10, Cambridge Working Papers in Economics: 1839, University of Cambridge, 3 July 2018.
- Mion, G. & D. Ponattu, “Estimating the Impact of Brexit on European Countries and Regions”, *Policy Paper*, Bertelsmann Stiftung, 2019
- OECD, “*Economic Policy Reforms 2013: Going for Growth, Country Notes: United Kingdom*”, 2013.
- OECD, “The Economic Consequences of Brexit: A Taxing Decision”, *OECD Economic Policy Paper* 16, April 2016.
- Ottaviano, G., J. Pessoa, T. Sampson and J. Van Reenen, “The Costs and Benefits of Leaving the EU”, *CEP Papers*, 2014.
- Pain, G. ve N. Young, “The Macroeconomic Impact of UK Withdrawal from the EU”, *Economic Modelling*, 2004.
- Pierce, J.R. and Schott, P.K., “Trade Liberalization and Mortality Evidence from US Counties”, *Finance and Economics Discussion Series*, 94, ss. 1-68, 2016, www.scrip.org/reference/ReferencesPapers.aspx?ReferenceID=2231639
- Pompova, I., “European Migrants: Burden or Benefit for the British Economy? The Depiction of EU Migrants in the UK and Its Consequences”, *Migrants & Society* 814F8.
- Portes, J. & Forte G., The economic impact of Brexit-induced reductions in migration, *Oxford Review of Economic Policy*, Volume 33, Issue suppl_1, 1 March 2017, ss.31-44, <https://doi.org/10.1093/oxrep/grx008>
- PricewaterhouseCoopers (PwC), *Trade and FDI-related impacts of Brexit*, 2016, ec.europa.eu/jrc/sites/jrcsh/files/s02._latorre.pdf
- Rodrik D., *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*, W. W. Norton Company, 2011.
- Sander, O., *Siyasi Tarih 1914-1994*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara, 1994.
- Schumacher, D. “The Global Economic Outlook After Brexit”, Goldman Sachs, July 2016.
- Springford J., S. Tiford and P. Whyte, (2014). “The Economic Consequences of Leaving the EU”, *The Final Report of the CER Commission on the UK and the EU Single Market*, Centre for European Reform Reports, June 2014.
- Tilford, S., “Five Brexit Economic Mhyths”, *CER Bulletin*, Issue 108, June/July 2016.
- Ward, M., “Statistics on UK-EU Trade”, *House of Common Library, Briefing Paper*, Number 7851, August 2017.

Webb, D. and M. Ward, “Foreign Direct Investment into the UK”, 2016/17, *House of Commons Library, Debate Pack*, Number CDP 2017/0159, 8 September 2017.

Whyte, P., “Britain, Europe and the City of London: Can the Triangle be Managed?”, *CER Essay*, July 2012.

World Bank, Deep Integration and UK-EU Trade Relations, *Policy Research Working Paper 7947*, 2017

Wright, W. “The Potential Impact of Brexit on European Capital Markets”, *A Qualitative Survey of Market Participants*, *New Financial*, April 2016.

<http://ukandeu.ac.uk/public-wrong-on-key-facts-around-brexit-and-impact-of-eu-membership-new-study-finds/>

<https://www.prospectmagazine.co.uk/economics-and-finance/britains-choice-on-the-economy-mays-80s-rerun-versus-corbys-bold-rethink>

<https://ukandeu.ac.uk/so-boris-johnson-is-going-to-do-brexit-but-what-are-the-actual-options/>

<https://voxeu.org/article/consequences-brexit-and-trumpit-multinational-car-industry>

